

Kolegji UBT - Studimet bachelor

Rrjetet kompjuterike dhe komunikimi

Prof.Asoc.Dr. techn. Salem Lepaja

Maj 2019

Rrjetet kompjuterike dhe komunikimi

Kapitulli 5

Protokollet në rrjetet kompjuterike

Përmbajtja

- Koncepti i protokolleve
- Modeli OSI
- Modeli TCP/IP
- Protokollet TCP/IP
- Protokolli IP
- Protokolli ICMP
- Protokolli TCP
- Protokolli UDP
- Protokolli DHCP

Protokollet (1)

Protokollet në jetën e përditshme:

- “Sa është ora?”
- “E kam një pyetje”

... dërgohet mesazh i caktuar

... kur të pranohet mesazhi kryhet veprim i caktuar

Protokollet në rrjete:

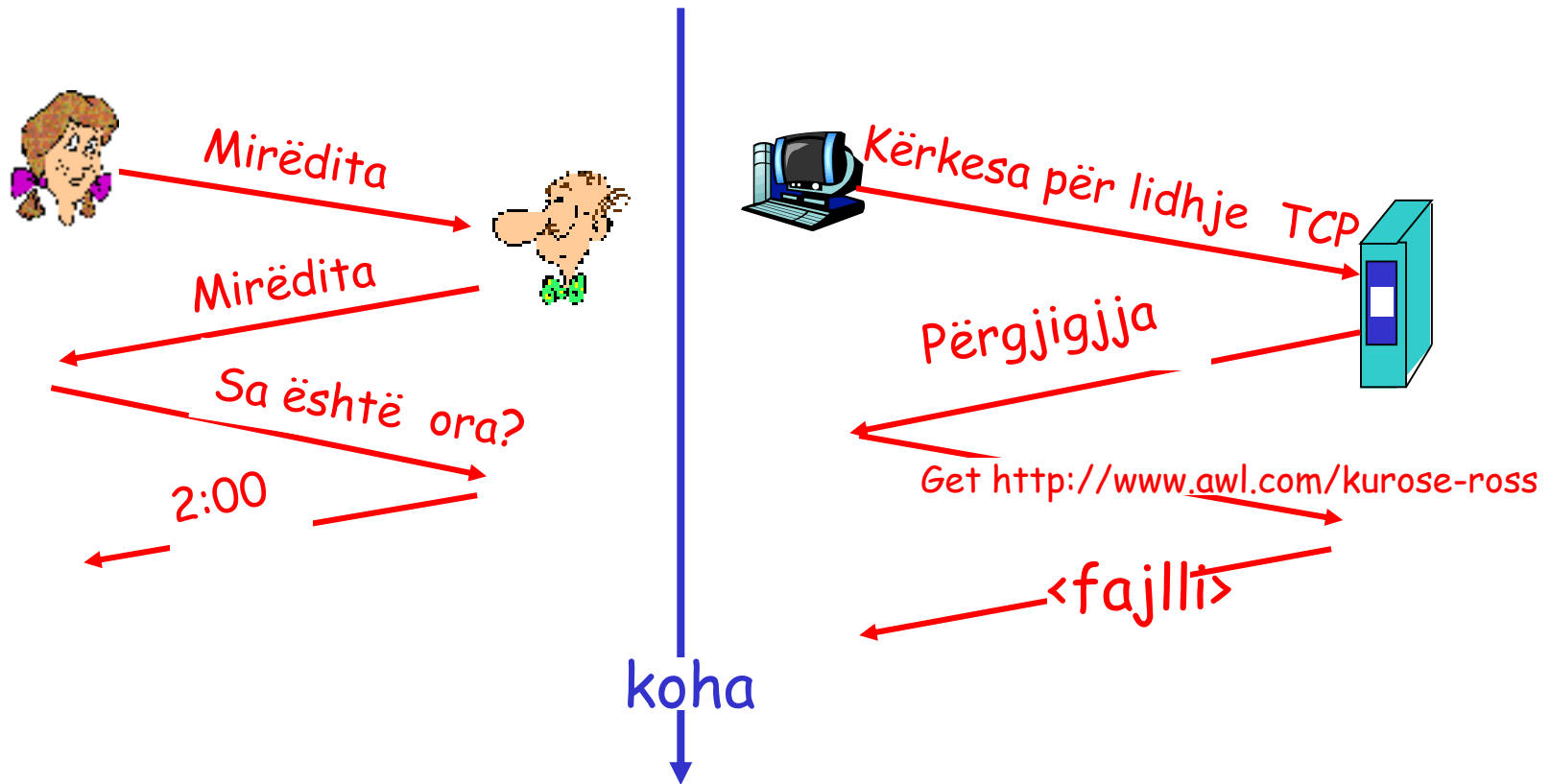
- Komunikimi në mes të pajisjeve e jo njerëzve
- Të gjitha komunikimet në Internet bëhen përmes protokolleve

Protokollet e përcaktojnë:

- formatin dhe renditjen e mesazheve që shkëmbehen në mes të entiteteve të rrjetit
- veprimet që duhet të bëhen kur një mesazh transmetohet ose pranohet.

Protokollet (2)

Protokolli në mes të njerëzve dhe në mes të kompjuterëve:

Protokollet

- Bashkësi e rregullave që e përcaktojnë komunikimin në mes të entiteteve të rrjetit
- Gjuha e komunikimit
  - Duhet të jetë e njëjtë
- Entitetet
  - Aplikacionet
  - Kompjuterët
  - Terminalet
  - Sensorët në largësi

Modeli OSI dhe TCP/IP

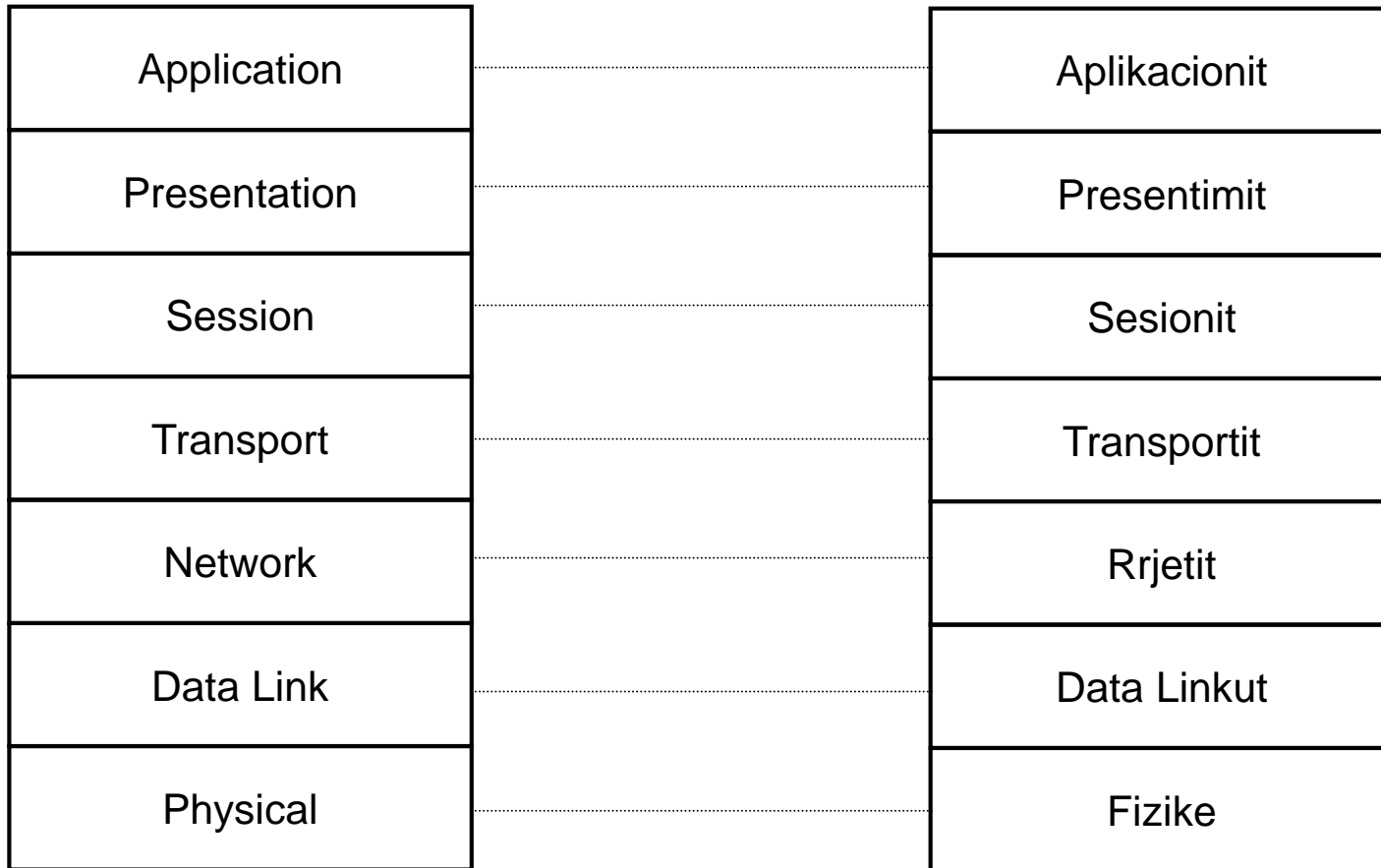
- Funksionet e komunikimit përkatësisht protokollet e komunikimit janë të organizuara (ndara) në shtresa:
- Dy modelet shtresore më të njohura janë:
  - Modeli referent OSI (Open System Interconnection)
    - Është model teorik i vonuar
    - Nuk i ka përmbushur parashikimet
  - Modeli TCP/IP
    - Familja e protokolleve TCP/IP është në përdorim më të gjerë nga të gjitha standardet
    - Praktikisht është standard
- Standardi Systems Network Architecture (SNA) i IBM-it

Modeli referent OSI

- E ka zhvilluar organizata ndërkombëtare për standarde – ISO (International Organization for Standardization)
- Model shtresor i përbërë prej 7 shtresave
  - Çdo shtresë kryen funksione të caktuara të komunikimit
  - Përkufizohen vetëm funksionet e çdo shtrese
    - Implementimi në mënyra të ndryshme rezulton në protokoll
  - Shtresat janë të pavarura
    - Ndërrimet në një shtresë nuk ndikojnë që shtresat e tjera të ndërrojnë
    - Çdo shtresë i ofron servise shtresës që është mbi të
    - Çdo shtresë llogarit se shtresa nën të do t'i kryejë disa funksione
  - Komunikimi në mes të shtresave
    - Drejtpërsëdrejti vetëm me shtresën mbi dhe nën të
    - Tërthorazi me shtresën përkatëse në kompjuterin tjetër

Shtresat e modelit OSI (1)

Shtresat e modelit OSI (2)

- Shtresa Fizike
  - Interfejsi fizik
    - Mekanike
      - Ka të bëjë me vetit fizike të interfejsit me medim transmetues
      - Konektor me përçues
    - Elektrike
      - Paraqitjen e bitave (niveleve të tensionit) dhe shpejtësinë transmetimit në bit/s
    - Funksionale
      - Specifikon funksionet e pinave (pëçuesëve) të interfejsit fizik në mes të pajisjes dhe mediumit transmetues
    - Procedurale
      - Specifikon sekuencen e veprimeve me të cilat informacionet binare shkëmbehen nëpër medium transmetues

Shtresat e modelit OSI (3)

- Shtresa e Data Linkut
  - Aktivizimi, mirëmbajta dhe çaktivizimi i linkut të sigurt (reliable)
  - Detektimi dhe kontrollimi i gabimeve
  - Shtresat e larta mund të konsiderojnë (llogarisin) se transmetimi bëhet pa gabime
- Shtresa e Rrjetit
  - Bartjen e paketave të informacioneve, p.sh. datagrameve IP prej burimit deri te caku (palëve në komunikim, pajisjeve fundore)
  - Shtresat e larta nuk kanë nevojë të dinë se cila teknologji e rrjetit fizik po përdoret

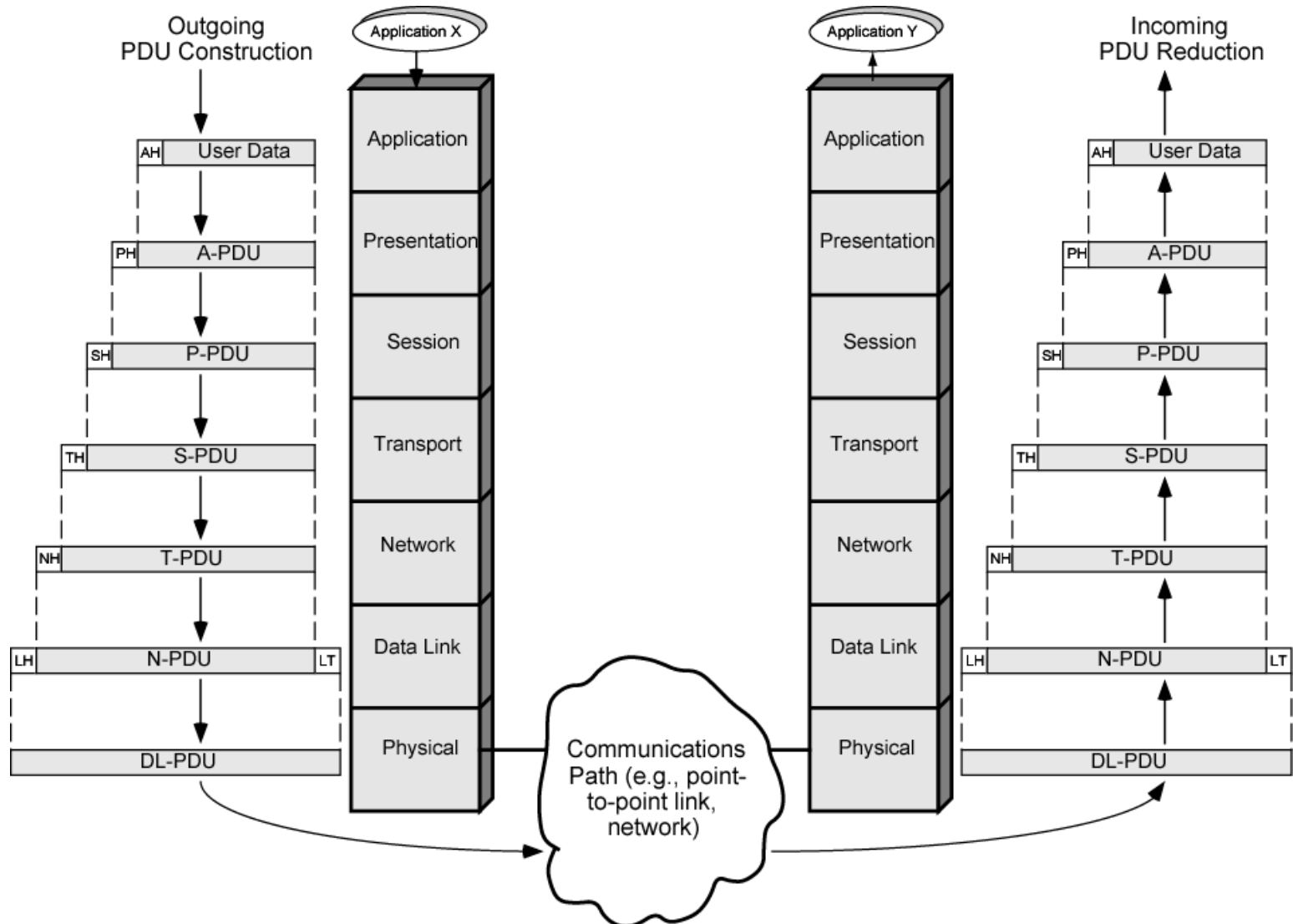
Shtresat e modelit OSI (4)

- Shtresa e Transportit
  - Shkëmbimi i informacioneve në mes të aplikacioneve të pajisjeve fundore
  - Transmetim pa gabime
  - Transmetim pa humbje të segmenteve
  - Transmetim pa duplikime
  - Sekuencimi (radhitja) e segmenteve
  - Cilësia e shërbimit (Quality of Service)
- Shtresa e Sesionit
  - Kontrollimi i dialogut në mes të aplikacioneve
  - Disiplina e dialogut
  - Grupimi

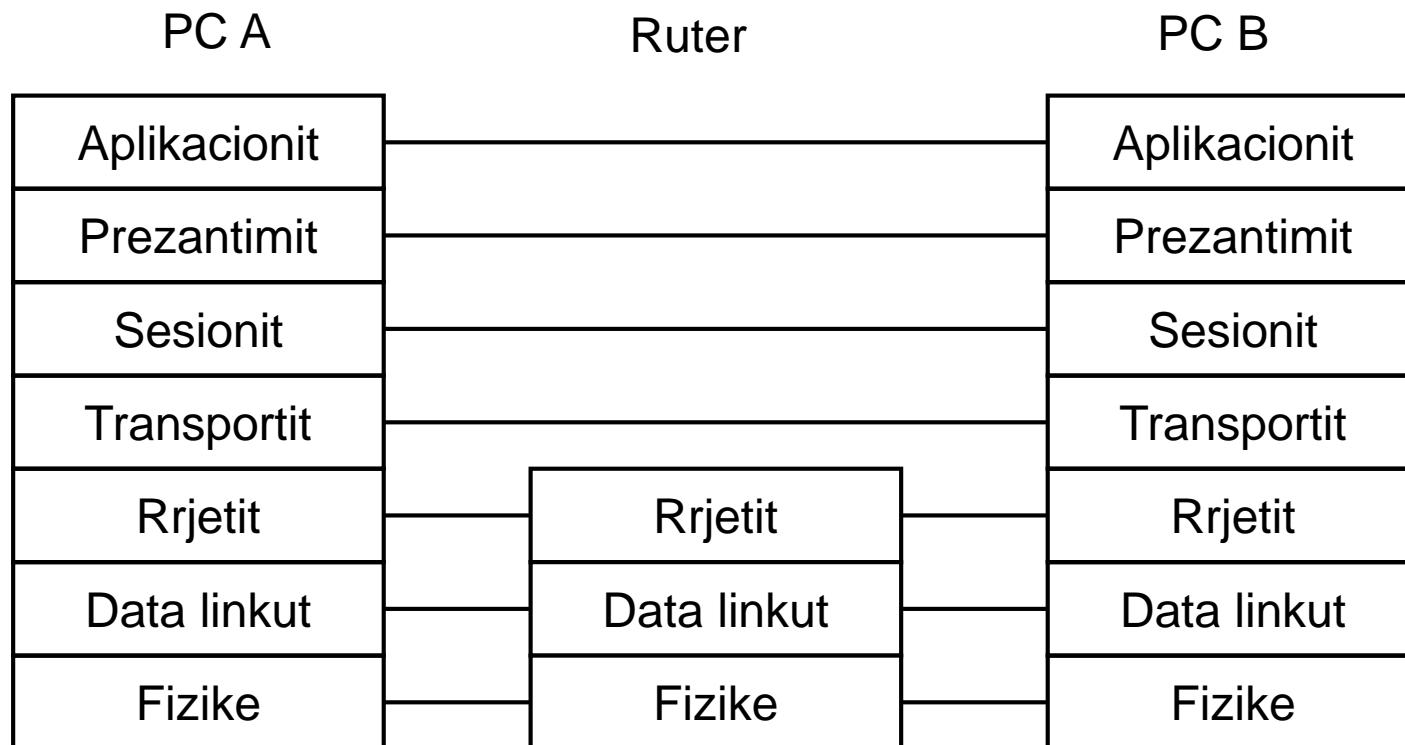
Shtresat e modelit OSI (5)

- Shtresa e Prezantimit
  - Mjet për aplikacione që t'i qasen mjedisit komunikues OSI
  - Formatimi i informacioneve dhe kodimi
  - Komprimimi i informacioneve
  - Enkriptimi
- Shtresa e Aplikacionit
  - Është shtresa më e afërt me aplikacionet e shfrytëzuesve
  - Mbështet aplikacionet e shfrytëzuesve
  - Janë interfejs në mes të aplikacioneve të shfrytëzuesve dhe shërbimeve të Internetit

Komunikimi në bazë të modelit OSI (1)

Komunikimi në bazë të modelit OSI (2)

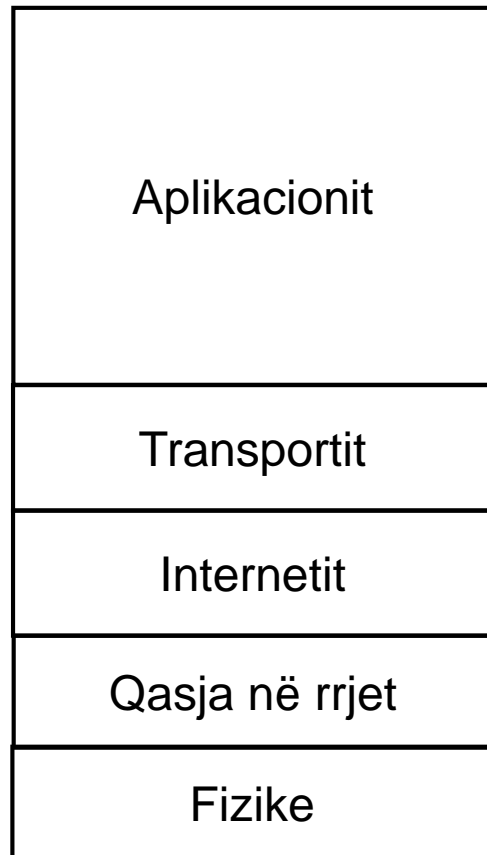
Modeli TCP/IP (1)

- TCP/IP është e zhvilluar nga US Defense Advanced Research Project Agency (DARPA) për rrjetin ARPANET
- Përdoret në Internetin global dhe në rrjete private Intranet
- Nuk është model zyrtar, por model në përdorim praktik
  - Shtresa e aplikacionit
  - Shtresa e transportit
  - Shtresa Internet
  - Shtresa e interfejsit me rrjetin
    - Shtresa për qasje në rrjet
    - Shtresa fizike

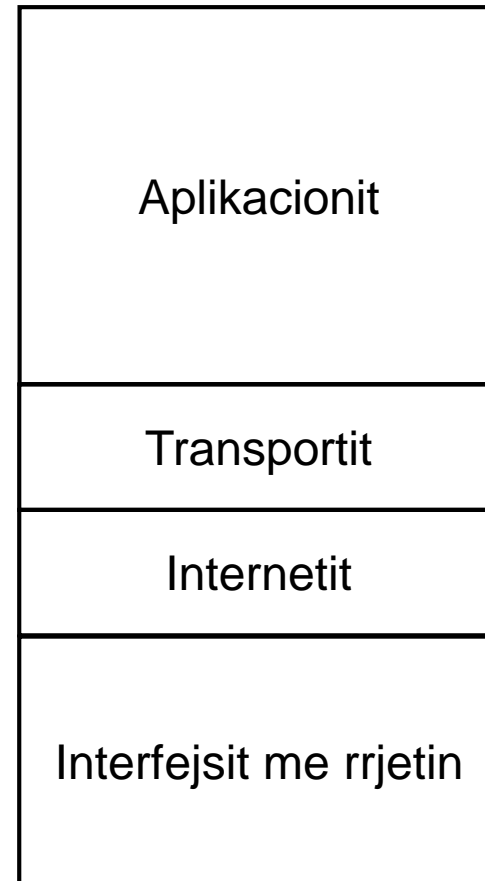
Modeli TCP/IP (2)

Shtresat

Modeli 5 shtresor

Shtresat

Modeli 4 shtresor

Krahasimi i Modeleve TCP/IP - OSI (1)

TCP/IP

OSI

Aplikacionit		Aplikacionit
		Prezantimit
		Sesionit
Transportit		Transportit
Internetit		Rrjetit
Interfejsi me rrjetin		Data linkut
		Fizike

Krahasimi i Modeleve TCP/IP - OSI (2)

OSI	TCP/IP
Application	Application
Presentation	
Session	
Transport	Transport (host-to-host)
Network	Internet
Data Link	Network Access
Physical	Physical

Shtresat e modelit TCP/IP (1)

Shtresa fizike

- Interfejs fizik në mes të pajisjes komunikuese (p.sh. kompjuterit) dhe mediumit transmetues ose rrjetit
- Karakteristikat e mediumit transmetues
- Nivelet e sinjaleve
- Shpejtësinë e transmetimit

Shtresat e modelit TCP/IP (2)

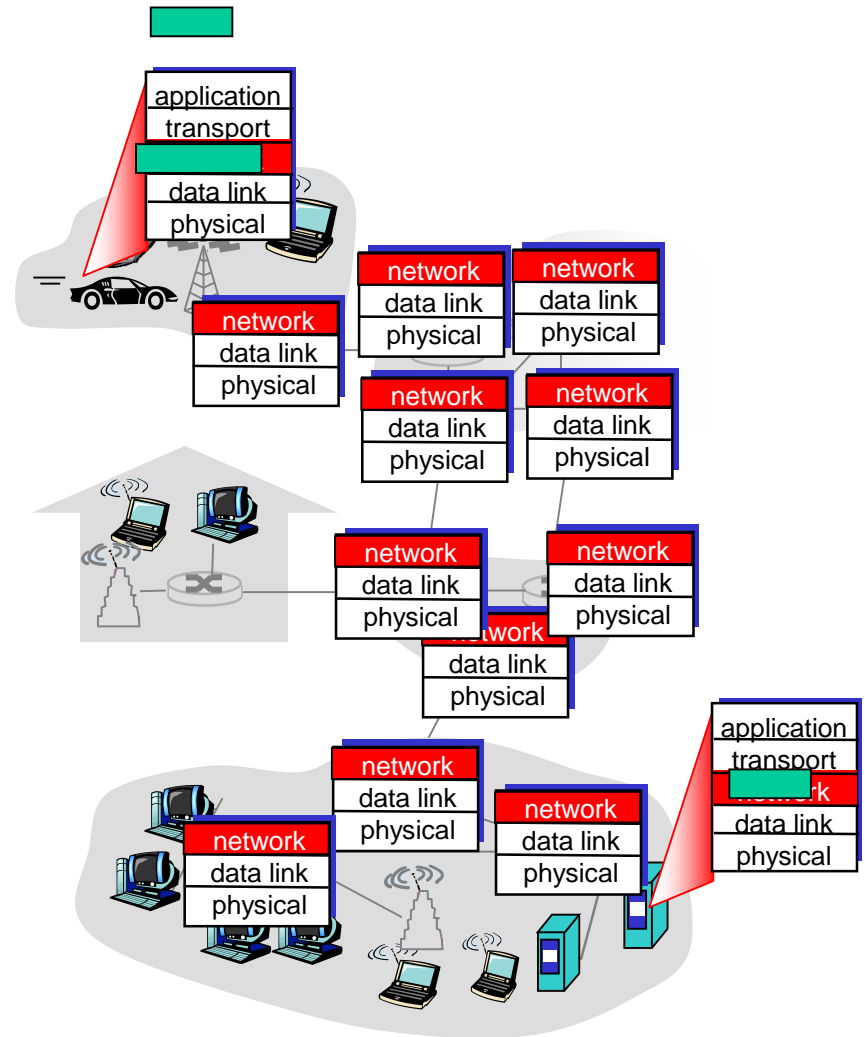
Shtresa për Qasje në Rrjet

- Shkëmbimi i informacioneve në mes të pajisjeve fundore dhe rrjetit
- Kërkon shërbime të veçanta nga rrjeti, si p.sh përparësinë

Shtresat e modelit TCP/IP (3)

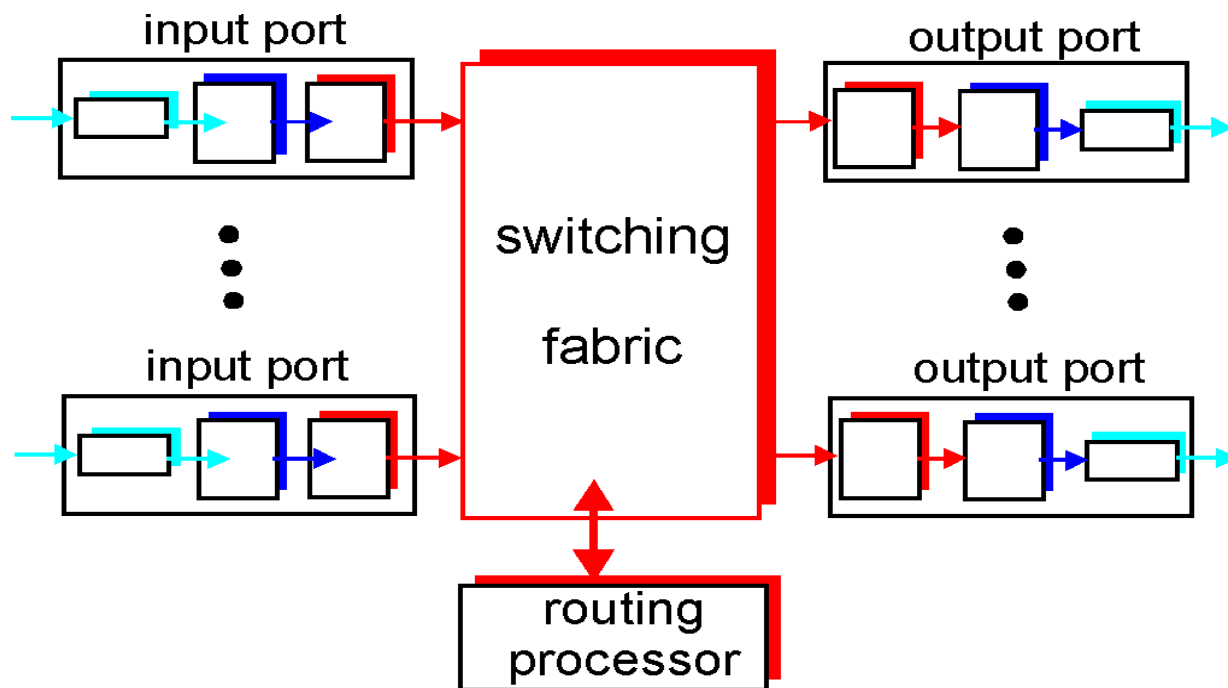
Shtresa Internet

- E bart segmentin e shtresës së transportit (T_PDU) prej hostit dhënës deri te hosti marrës
- Në dhënës bën enkapsulimin e segmenteve në datagrame
- Në marrës e nxjerr segmentin nga datagrami dhe ia përcjell shtresës së transportit
- Protokollet e shtresës së rrjetit instalohen në çdo host dhe ruter

Ruterat

- Komponente të rrjetit në të cilat janë të instaluara protokoli IP dhe protokollet e rrugëtimit
- I takojnë shtresës së Internetit (modeli TCP/IP) përkatësisht shtresës së rrjetit (sipas modelit OSI)
- Ruterat rëndom kanë disa porta (interfejsa)
- Ruteri aktual i analizon fushat e hederit të çdo datagrami IP që kalon nëpër te

Funksionet e ruterave

- Funksionet themelore të ruterave janë:
  - Ekzekutimi i protokolleve të rugëtimit (RIP, OSPF, BGP)
  - Ekzekutimi i algoritmave të rrugëtimit
  - Krijimi i tabelave të rrugëtimit
  - Krijimi i tabelave të forvardimit
  - Forvardimi i datagrameve prej linjave (portave) hyrëse në linjat dalëse, në bazë të adresës IP të paketave dhe tabelës së forvardimit

Rrugëtimi

- Protokolle e rrugëtimit (Routing Protocols)

- Shkëmbimi i informacioneve në mes të nyjave të rrjetit në lidhje me topologjinë e rrjetit
- Këto informacione shfrytëzohen për t'i krijuar tabelat e rrugëtimit
- Tabelat e rrugëtimit përmbajnë informacionet e nevojshme për rrugëtimin e paketave (datagrameve IP) deri te cakut
- Tabelat e forvardimit përmbajnë informacionet e nevojshme për forvardimin e paketave deri te nyja e ardhshme drejt cakut
- Link state dhe Distance vector

- Algoritmat e rrugëtimit

- Për ta gjetur rrugën më të shkurtër prej burimit deri te caku
- Te protokolle e rrugëtimit të bazuara në *link state* përdoret algoritmi Dijkstra për ta gjetur rrugën më të shkurtër deri te nyjat e tjera në rrjet dhe për ta zgjedhur next hop
- Te protokolle e rrugëtimit të bazuara në *distance vector* përdoret algoritmi Bellman Ford, për ta gjetur rrugën më të shkurtër deri te nyjat e tjera në rrjet dhe për ta zgjedhur next hop

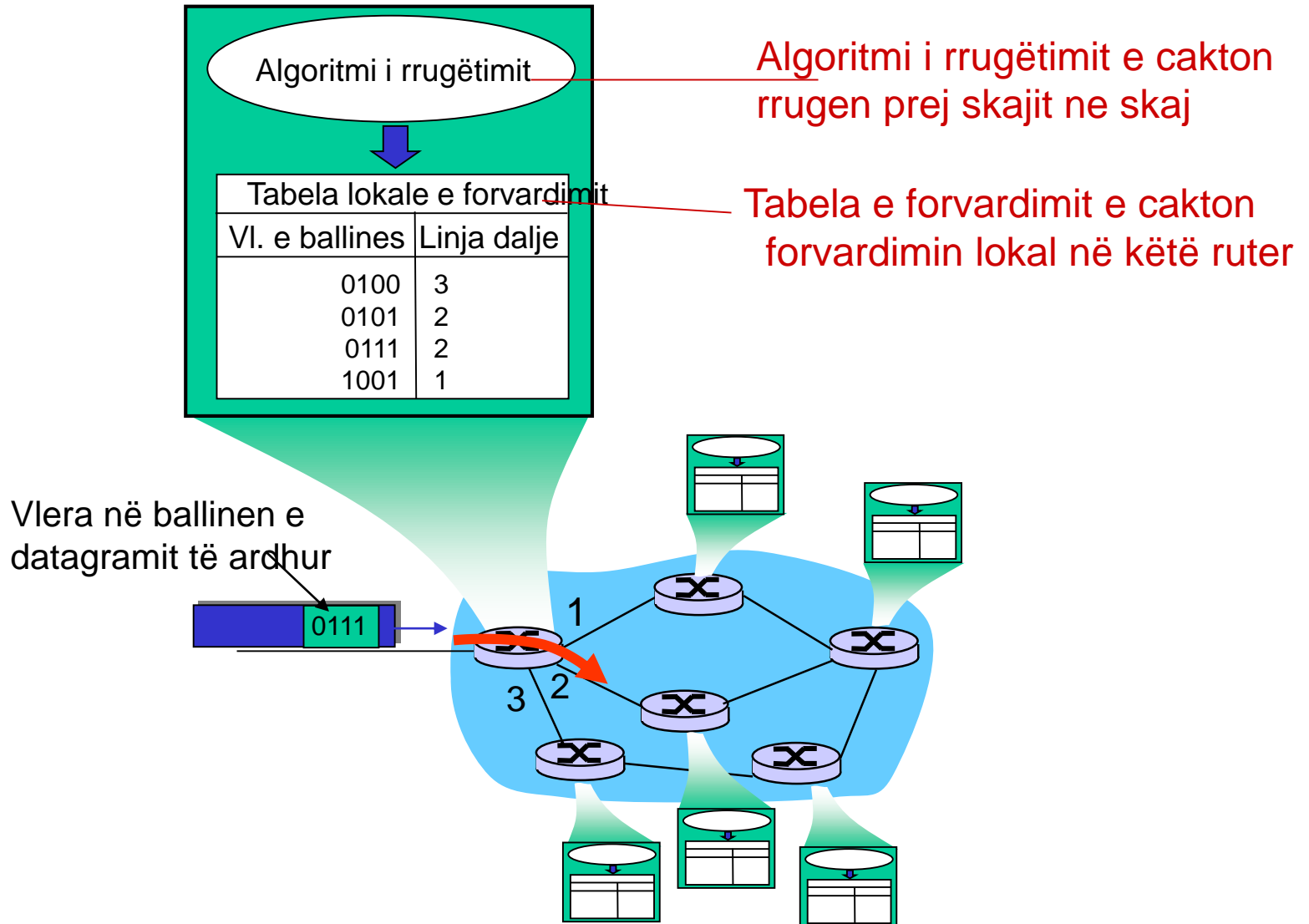
Rrugëtimi dhe forvardimi

- *Forvardimi*: i dërgon paketat prej hyrjeve të ruterit në dalje të caktuara të ruterit
- *Rrugëtimi*: përcaktimi i rrugës së paketave prej burimit deri te destinacioni
  - *Algoritmat e rrugëtimit*

Analogji:

- ❖ *Rrugëtimi*: process i planifikimit të udhëtimit prej burimit deri te destinacioni
- ❖ *Forvardimi*: proces i kalimit nëpër çdo udhëkryç

Rrugëtimi dhe forvardimi

Tabela për forvardim të datagrameve

- Protokolli IP – forvardimi i datagrameve IP në baze të adreses destinuese IP dhe tabelës së forvardimit
- Të supozojmë se ruteri i ka 4 interfejsë (0-3) dhe paketat duhet të forvardohen te këto interfejsë si në vijim

<u>Intervali i adresave destinuese</u>	Interfejsi
11001000 00010111 00010000 00000000 deri te	0
11001000 00010111 00010111 11111111	
11001000 00010111 00011000 00000000 deri te	1
11001000 00010111 00011000 11111111	
11001000 00010111 00011001 00000000 deri te	2
11001000 00010111 00011111 11111111	
përndryshe	3

Prefiksi me përputhja më të gjatë

<u>Përputhja e prefiksit</u> (përmbajtja e reshtave të tabelës)	<u>Interfejsi</u>
11001000 00010111 00010	0
11001000 00010111 00011000	1
11001000 00010111 00011	2
përndryshe	3

Shembuj:

1) AD: 11001000 00010111 00010110 10100001 Cili interfejs?

2) AD: 11001000 00010111 00011000 10101010 Cili interfejs?

Shtresat e modelit TCP/IP (4)

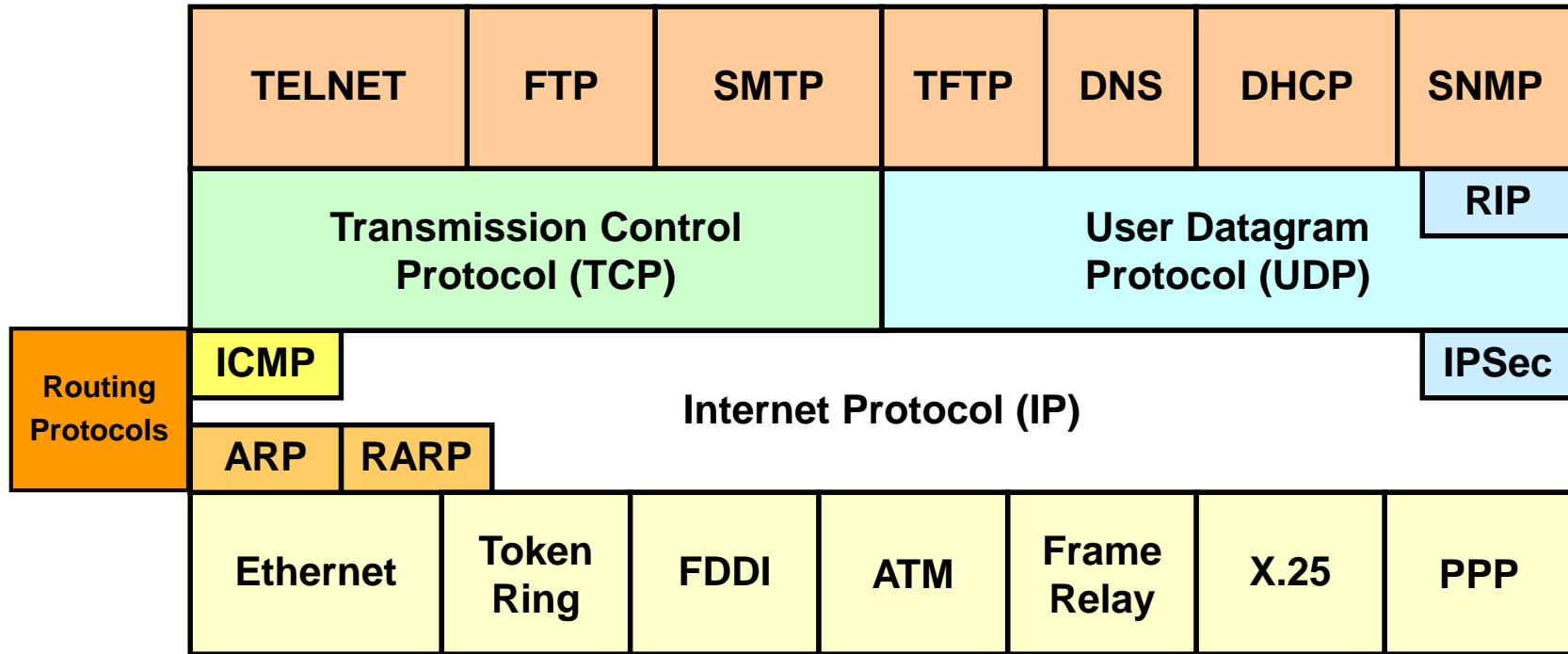
Shtresa e transportit

- Transmetimi apo shpërndarjen e saktë (reliable delivery) e informacioneve
- Shpërndarja e informacioneve me radhë

Shtresa e aplikacionit

- Është shtresa më e afërt me aplikacionet e shfrytëzuesve
- Janë interfejs në mes të aplikacioneve të shfrytëzuesve dhe shërbimeve të Internetit

Protokollet TCP/IP (1)

Protokollet TCP/IP (2)

- **IP** Internet Protocol
- **TCP** Transmission Control Protocol
- **UDP** User Datagram Protocol
- **RIP** Routing Information Protocol
- **OSPF** Open Shortest Path First
- **ICMP** Internet Control Message Protocol
- **ARP** Address Resolution Protocol
- **RARP** Reverse Address Resolution Protocol
- **TELNET** Terminal Emulation
- **FTP** File Transfer Protocol
- **SMTP** Simple Mail Transfer Protocol
- **TFTP** Trivial File Transfer Protocol
- **DNS** Domain Name Service
- **DHCP** Dynamic Host Configuration Protocol
- **BOOTP** Bootstrap Protocol
- **SNMP** Simple Network Management Protocol

Protokollet standarde

• Internet Protocol (IP)	RFC 791
• Internet Control Message Protocol (ICMP)	RFC 792
• Internet Group Multicast Protocol (IGMP)	RFC 1112
• User Datagram Protocol (UDP)	RFC 768
• Transmission Control Protocol (TCP)	RFC 793
• Telnet Protocol (TELNET)	RFC 854/5
• File Transfer Protocol (FTP)	RFC 959
• Simple Mail Transfer Protocol (SMTP)	RFC 821
• Domain Name System (DOMAIN)	RFC 1034/5
• Simple Network Management Protocol (SNMP)	RFC 1157
• Trivial File Transfer Protocol (TFTP)	RFC 1350
• Point-to-Point Protocol (PPP)	RFC 1661
• Open Shortest Path First Routing V2	RFC 2328

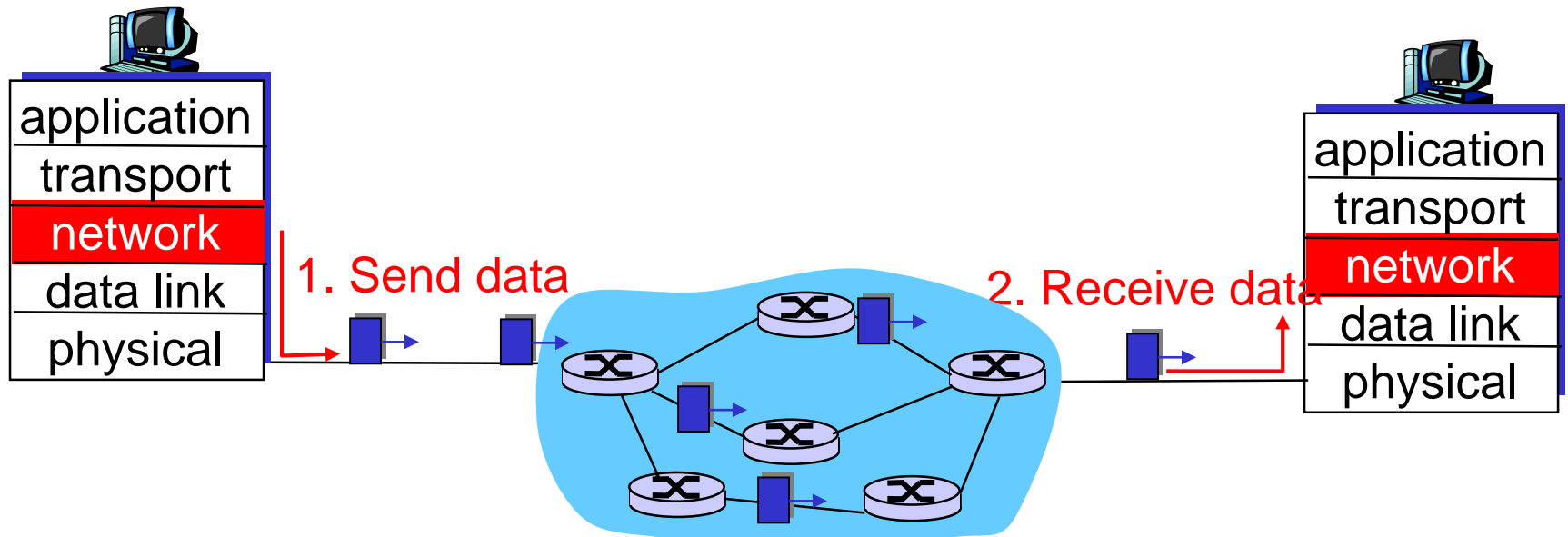
Protokolli IP (1)

- Protokolli IP shërben për bartjen e segmentit të shtresës së transportit (T_PDU) prej hostit dhënës deri te hosti marrës
- Protokolli më i rëndësishëm nga bashkësia TCP/IP
- Ekzistojnë dy versione të protokollit IP: IPv4 dhe IPv6

- Protokolli IPv4
  - Në përdorim të gjerë, shumë i suksesshëm
  - Implementohet lehtë dhe bashkëvepron me një numër të madh të protokolleve
  - Njësia themelore e organizimit të informacionit është paketa IP – datagrami

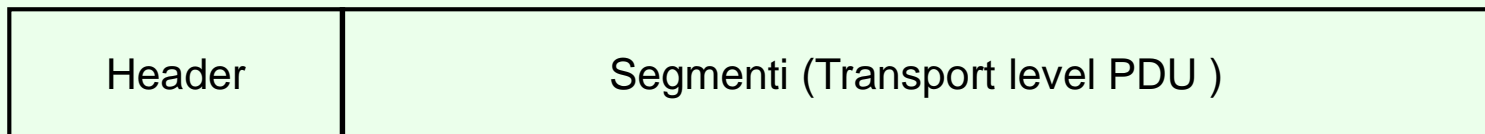
Protokoli IP (2)

- Paketat forvardohen duke e shfrytëzuar adresën IP të hostit destinues dhe tabelën e forvardimit
- IP routing përdor “longest-prefix match” të adresës IP të paketave me përmbajtjen e tabelës së forvardimit
- Madhësia e tabelave, sa më e vogël
- Paketat të cilat i takojnë të njëjtit mesazh mund të udhëtojnë nëpër rrugë të ndryshme

Struktura e datagramit IPv4

- Datagrami IP përbëhet nga hederi - ballina dhe fusha për vendosjen e paketes (segmentit ose T-PDU) nga shtresa e sipërme
- Hederi paraqet protokollin IP dhe përbëhet prej 14 fushave
- Gjatësia e hederit mund të jetë prej 20 deri në 60 bajt dhe mund të zgjerohet me multipël nga katër bajta
  - 40 bajtat e fundit përdoren për opzione të nevojshme për kontrollim, për funksione që nuk përfshihen në heder
- Madhësia e fushës ku vendoset paketa e shtresës së sipërme është e ndryshueshme dhe mund të jetë prej 8 deri në 65,516 bajtë

Struktura e hederit IPv4 (1)

0	4	8	16	19	24	31
Vers	HLEN	Type of Service	Total Length			
Identification			Flags	Fragment Offset		
Time to Live		Protocol	Header Checksum			
Source IP Address						
Destination IP Address						
IP Options					Padding	
Data						

Struktura e hederit IPv4 (2)

Përshkrimi i fushave të Hederit IPv4

- Fusha **vers** (4 bitshe) e tregon versionin e hederit IP
- Fusha **HLEN** (4 bitshe) e tregon gjatësinë e hederit IP
  - Gjatësia e hederit paraqitet në fjalë binare 32 bitshe, d.m.th. në blloqe me nga 4 bajtë
  - Madhësia minimale e hederit është 5 blloqe, dmth 20 bajtë.
- Fusha **type of service** (8 bitshe) tregon kualitetin e servisit (QoS) që ruterat duhet ta përdorin për forvardimin e datagramit aktual
- Fusha **Total length** (16 bitshe) tregon gjatësinë e datagramit
- Fusha **Identification** (16 bitshe) e identifikikon datagramin aktual
- Fusha **Flag** (3 bitshe) përmban informacion për fragmentim
- Fusha **Fragment offset** (13 bitshe) përdoret për ta përcaktuar pozitën e çdo fragmenti brenda datagramit (payloadit)
- Fusha **TTL** (8 bitshe), përdoret për të treguar se sa kohë mund të qëndrojë datagrami në rrjet

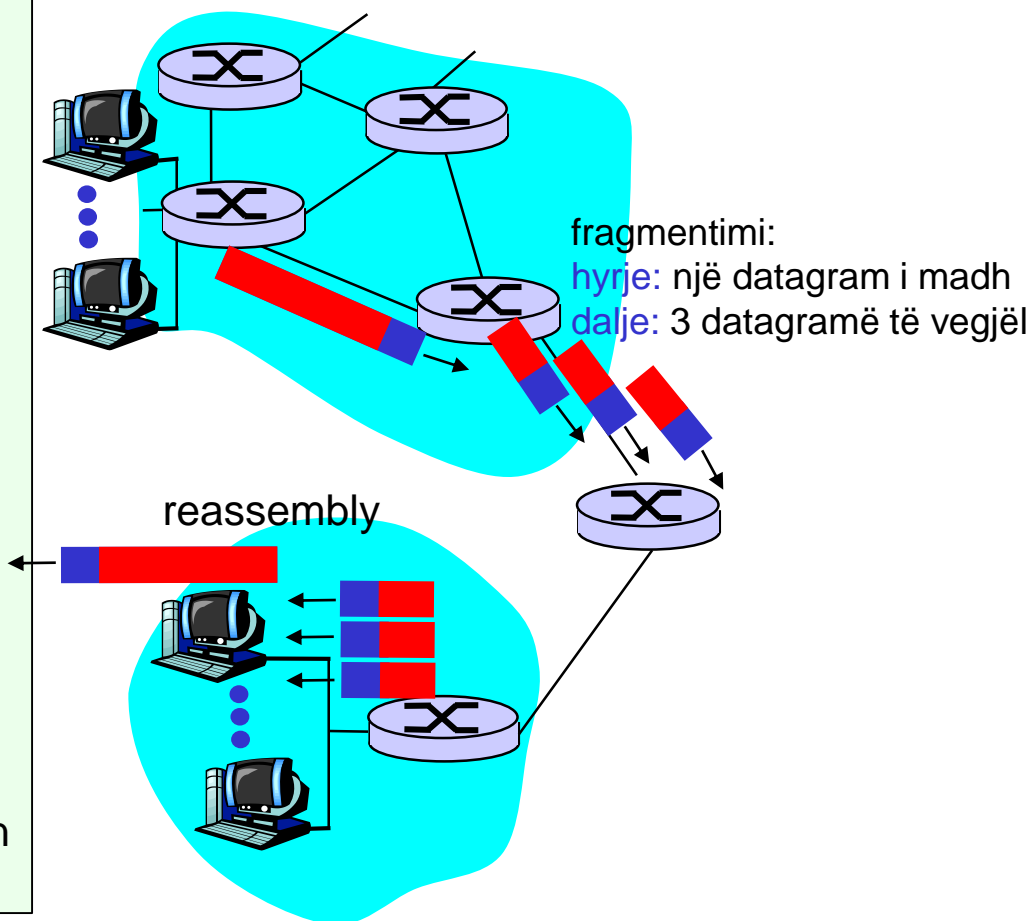
Struktura e hederit IPv4 (3)

Përshkrimi i fushave të Hederit IPv4

- Fusha **Protocol** (8 bitshe) e tregon protokollin e shtresës së sipërme (TCP 6, UDP 17)
- Fusha **Header Checksum** (16 bitshe) sigurimin e integritetit të hederit
- Fusha **Source IP address** (32 bitshe), e tregon adresën e hostit që e gjeneron datagramin (adresën e burimit të informacionit)
- Fusha **Destination IP address** (32 bitshe), e tregon adresën e hostit të cilit i dedikohet datagrami (adresën e destinimit të informacionit)
- Fusha **Options** (gjatësi variable) mundëson që IP të mbështesë shumë opsione (p.sh sigurinë e komunikimit)
- Fusha **Padding** (gjatësi variable) përdoret për të shtuar zero në mënyrë që IP hederi të jetë gjithmonë multipël i 32 bitave
- Në fushën **Data** vendoset informacioni burimor (payload)

Fragmentimi dhe ribashkimi i datagrameve

- Linjat e rrjetit e kanë të kufizuar madhësinë e frejmit - MTU (max.transfer size) – vlera maksimale e mundshme e frejmit.
  - Linjat e ndryshme kanë MTU të ndryshme: ETHERNET 1500 bajta, ATM 48 bajta (48 + 5)
- Datagramet e mëdha IP ndahen (fragmentohen) brenda rrjetit (në rutera)
  - Prej një datagrami fitohen disa datagrame
  - Ribashkimi vetëm në destinim
  - Për t'i identifikuar dhe radhitur fragmentet e një datagrami përdoren bitë të caktuar në hederin IP

Fragmentimi dhe ribashkimi i datagrameve

Shembull

- Datagrami 4000 bajta
- MTU = 1500 bajta

	length =4000	ID =x	fragflag =0	offset =0	
--	-----------------	----------	----------------	--------------	--

Një datagram i madh ndahet
në disa datagram më të vegjël

1480 bajta në fushën data

$\text{offset} = 1480/8$

	length =1500	ID =x	fragflag =1	offset =0	
--	-----------------	----------	----------------	--------------	--

	length =1500	ID =x	fragflag =1	offset =185	
--	-----------------	----------	----------------	----------------	--

	length =1040	ID =x	fragflag =0	offset =370	
--	-----------------	----------	----------------	----------------	--

$$4000 = 3980 + 20$$

$$3980 - 1480 - 1480 = 1020$$

$$1040 = 1020 + 20$$

Adresa IPv4

- **Adresa IPv4**

- Është 32 bitshe: XX.XXX.XXX.XXX
- XXX paraqitet si numër decimal 0 deri 255
- Gjithsej 4 miliardë adresa
- Identifikues për interfejs të hostave dhe ruterave

- **Interfejsi:** lidhësi në mes të hostit ose ruterit dhe linjës fizike

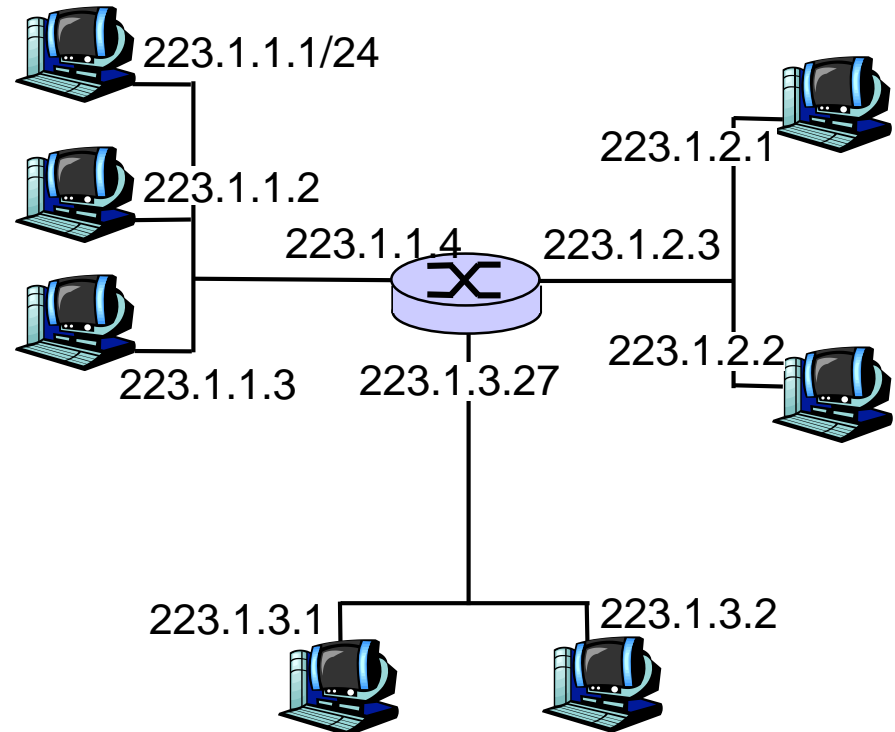
- Ruterët rëndom kanë disa interfejsë
- Hostët rëndom kanë nga një interfejs
- Adresat IP iu shoqërohen (ndahen) interfejsëve

Shembull i adresës IPv6:

2031:0000:1F1F:0000:0000:0100:11A0:ADDF

2031:0:1F1F:0:0:0100:11A0:ADDF

2031:0:1F1F::0100:11A0:ADDF

223.1.1.1 = 11011111 00000001 00000001 00000001

223

1

1

1

Shembull i adresës IPv4
223.1.1.1/24

Alokimi i adresave

Internet Assigned Numbers Authority (IANA) ua alokon hapësiren (intervalin) e adresave autoriteteve (regjistruesve) rajonal

- RIPE NCC (EMEA), Evropë
- APNIC (Asia Pacific)
- ARIN (North America)
- LACNIC (Latin America) AfriNIC (African Region)

<http://www.iana.org/assignments/ipv6-unicast-addressassignments>

Adresimi IPv4: Classfull, CIDR dhe VLSM

- Adresat IPv4, janë të ndara në dy pjesë:
  - ID e rrjetit (Network ID)
  - ID e hostit (Host ID)
- Tre skema të adresimit
  - Skema e adresimit IP: *Classful addressing*
  - Skema e adresimit IP: CIDR (Classless InterDomain Routing)
  - Skema e adresimit IP: VLSM (variable length subnet mask)

Adresimi IPv4: Classfull, CIDR dhe VLSM

- Adresat IPv4, janë të ndara në dy pjesë:
  - ID e rrjetit (Network ID)
  - ID e hostit (Host ID)
- Skema e adresimit IP: *Classful addressing*
  - Pjesa e rrjetit e një adrese IP është e kufizuar të jetë me gjatësi fikse: 8, 16, ose 24 bitëshe
- Skema e adresimit IP: CIDR (Classless InterDomain Routing)
  - Pjesa e rrjetit të adresës IP mund të ketë gjatësi të ndryshme
  - Të gjitha nënrrjetet e kanë subnetmaskën e barabartë
  - Format i adresës është: a.b.c.d/x, x është numri i bitëve në pjesën e rrjetit të adresës IP
- Skema e adresimit IP: VLSM (variable length subnet mask)
  - Nënrrjetet mund ta kenë subnetmaskën me gjatësi të ndryshme

← Pjesa e rrjetit → ← Pjesa e hostit

11001000 00010111 00010000 00000000 Adresimi *Classfull*

200.23.16.0/24   *adresa e rrjetit*

← Pjesa e rrjetit → ← Pjesa e hostit

11001000 00010111 00010000 01000000 Adresimi CIDR

200.23.16.64/26   *adresa e rrjetit*

Klasat e adresave të IPv4 (1)

- 5 klasa të adresave A, B, C, D, E
- Adresat e klasve A, B, C janë të ndara në dy pjesë:
  - ID e rrjetit (**Network ID**), përcaktohet nga RIPE (Réseaux IP Européen) në Evropë, ARIN (Internet Assigned Number Authority) në SHBA
  - ID e hostit (**Host ID**), përcaktohet nga administratori i rrjetit

0	Network ID (7)	Host ID (24)
---	----------------	--------------

Class A address: $2^7 - 2 = 126$ networks, $2^{24} - 2 = 16\,777\,214$ hosts

1	0	Network ID (14)	Host ID (16)
---	---	-----------------	--------------

Class B address: $2^{14} = 16\,384$ networks, $2^{16} - 2 = 65\,534$ hosts

1	1	0	Network ID (21)	Host ID (8)
---	---	---	-----------------	-------------

Class C address: $2^{21} = 2\,097\,152$ networks, $2^8 - 2 = 254$ hosts

1	1	1	0	Multicast addresses
---	---	---	---	---------------------

Class D addresses

1	1	1	1	0	Addresses for Research
---	---	---	---	---	------------------------

Class E addresses

Klasat e adresave të IPv4 (2)

- Adresat e klasës **A** fillojnë me çfarëdo numri në mes të 1 dhe 126
- Adresat e klasës **B** fillojnë me çfarëdo numri në mes të 128 dhe 191
- Adresat e klasës **C** fillojnë me çfarëdo numri në mes të 192 dhe 223
- Adresat e klasës **D** fillojnë me çfarëdo numri në mes të 224 dhe 239
- Adresat e klasës **E** fillojnë me çfarëdo numri në mes të 240 dhe 254

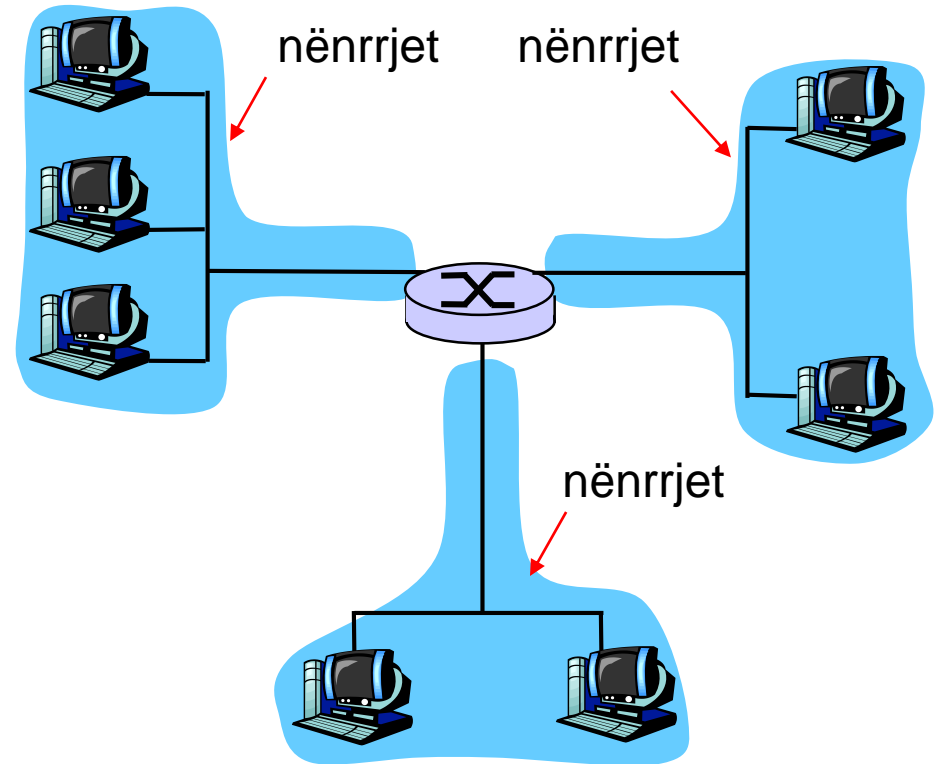
Adresat IPv4 private dhe APIPA

- Adresat private
  - IANA (Internet Assigned Numbers Authority) i ka rezervuar tre blloqe të adresave për shfrytëzim në Intranet
  - Këto adresa njihen me emrin adresa private IP d.m.th mund të shfrytëzohen vetëm brenda rrjeteve private:
  - 10.0.0.1 - 10.255.255.254 adresa të klasës A (vetëm një adresë për rrjet të klasës A), maska 8 bitëshe
  - 172.16.0.1 - 172.31.255.254 adresa të klasës B (16 adresa të njëpasnjëshme për rrjete të klasës B), maska 12 bitëshe
  - 192.168.0.1 - 192.168.255.254 adresa të klasës C (256 adresa të njëpasnjëshme për rrjete të klasës C), maska 16 bitëshe
- Adresat IP në brezin 169.254.0.0 -169.254.255.255
  - Janë të rezervuara për adresim privat automatik (APIPA – Automatic Private IP addressing)
  - Adresim automatik i hostave kur nuk ekziston serveri DHCP

Nënrrjetet (1)

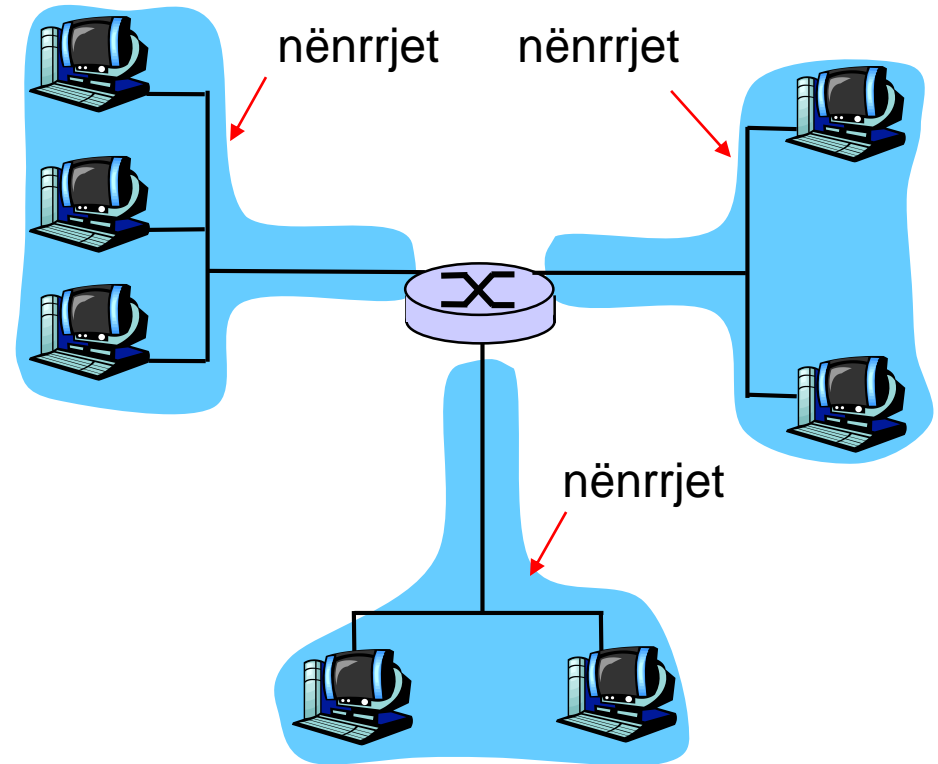
- Ndarjen e rrjeteve në rrjete më të vogla - nënrrjete (subnets)
- Kjo njihet me emrin *subnetting*
- Fleksibilitet për administratorët e rrjetit
- A munden pajisjet e shfrytëzuesve të nënrrjeteve të ndryshme të komunikojnë në mes veti pa ndërmjetësimin e ruterave?

Rrjeti i përbërë prej tre nënrrjeteve

Nënrrjetet (2)

- Për ta caktuar numrin e nënrrjeteve, e shkëpusim lidhjen e çdo interfejsi nga ruteri
- Krijohen rrjete të izoluara
- Çdo rrjet i tillë, i izoluar, paraqet një **nënrrjet**

Rrjeti i përbërë prej tre nënrrjeteve

Adresat IP të nënrrjeteve

- Adresat IP të nënrrjeteve gjithashtu ndahen në klasa: A, B, C
  - A: 255.0.0.0
  - B: 255.255.0.0
  - C: 255.255.255.0
  - Dy pjesë
    - Pjesa e nënrrjetit (bitat me peshë të lartë)
    - Pjesa e hostit (bitat me peshë të ulët)

ose

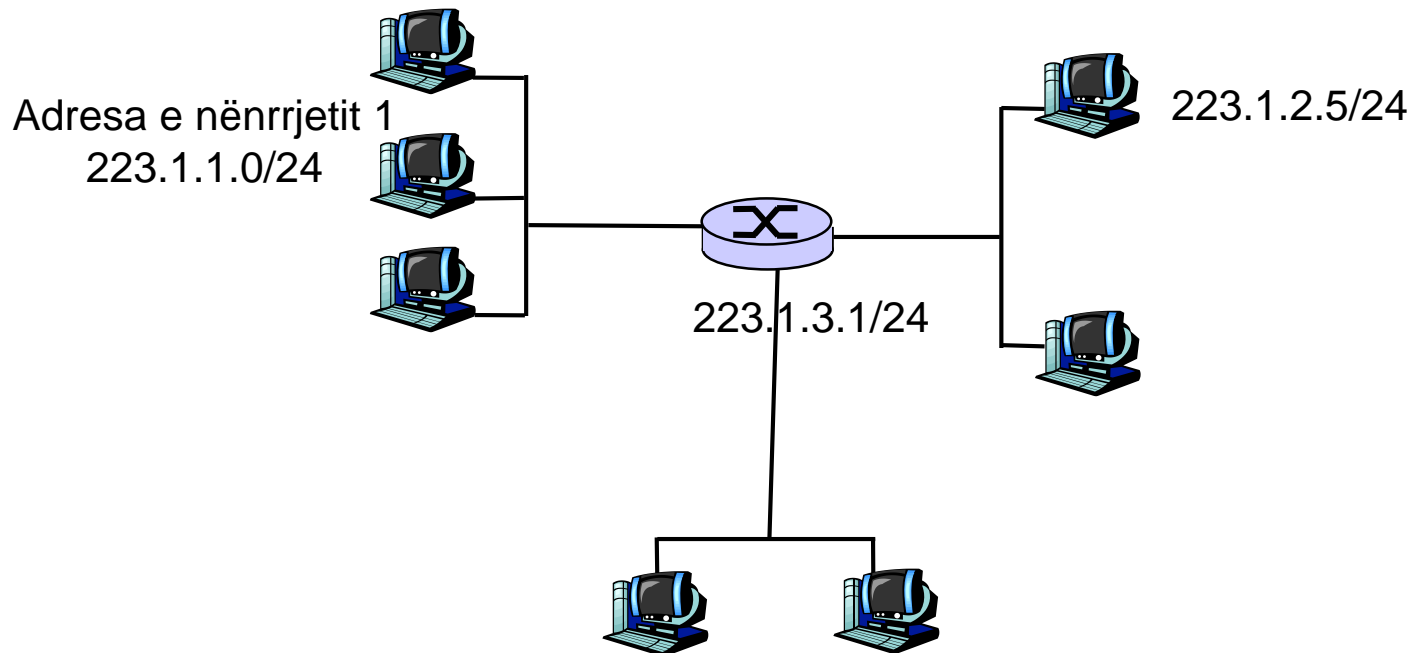
Tre pjesë

- Pjesa e rrjetit (network portion), fusha për subnet (subnet field), fusha për adresë të hostit (host field)

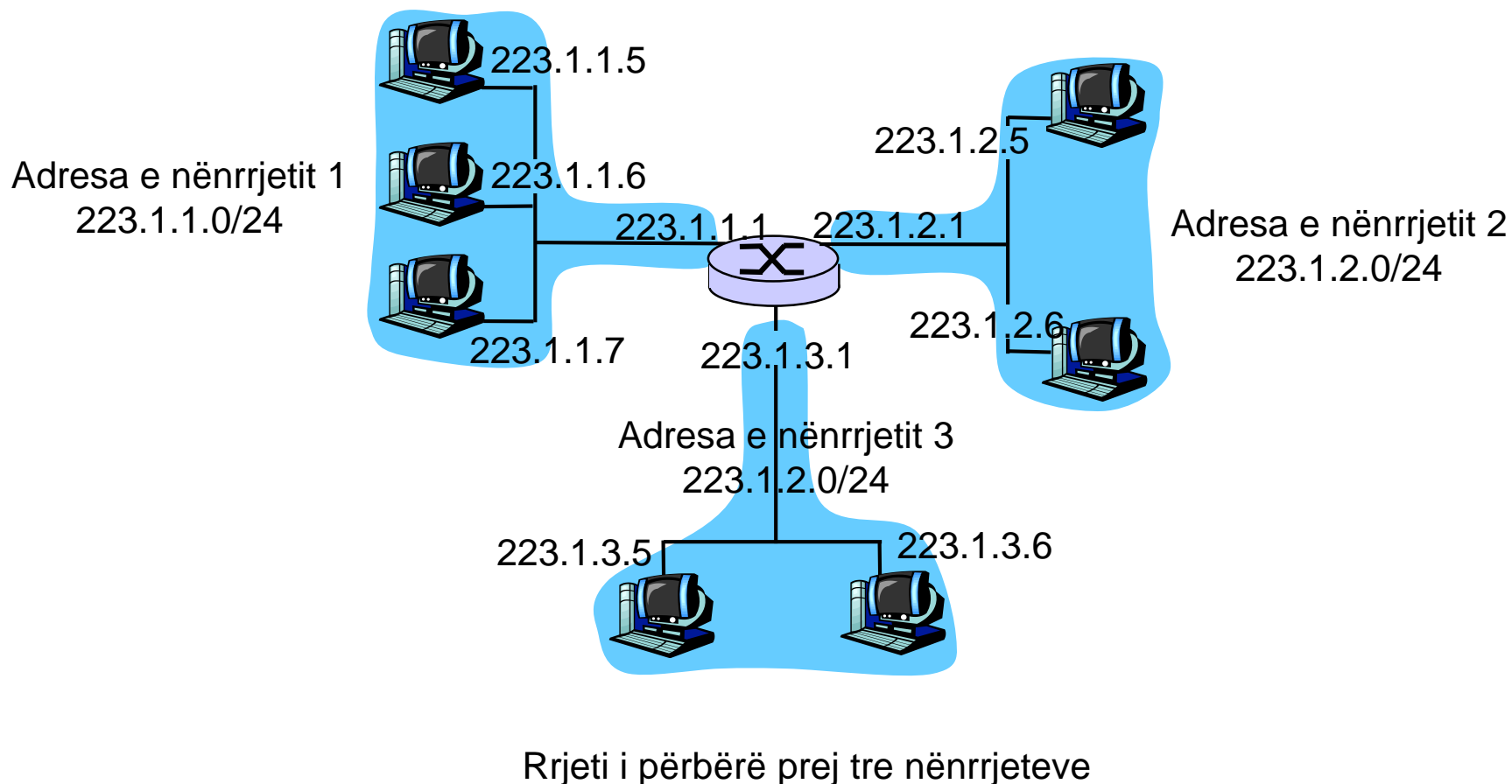
Shembulli 1

Për rrjetin e treguar në figurë të caktohet:

- a. Numri i nënrrjeteve
- b. Numri i interfejsave
- c. Adresat IP të nënrrjeteve
- d. Adresat IP për secilin interfejs

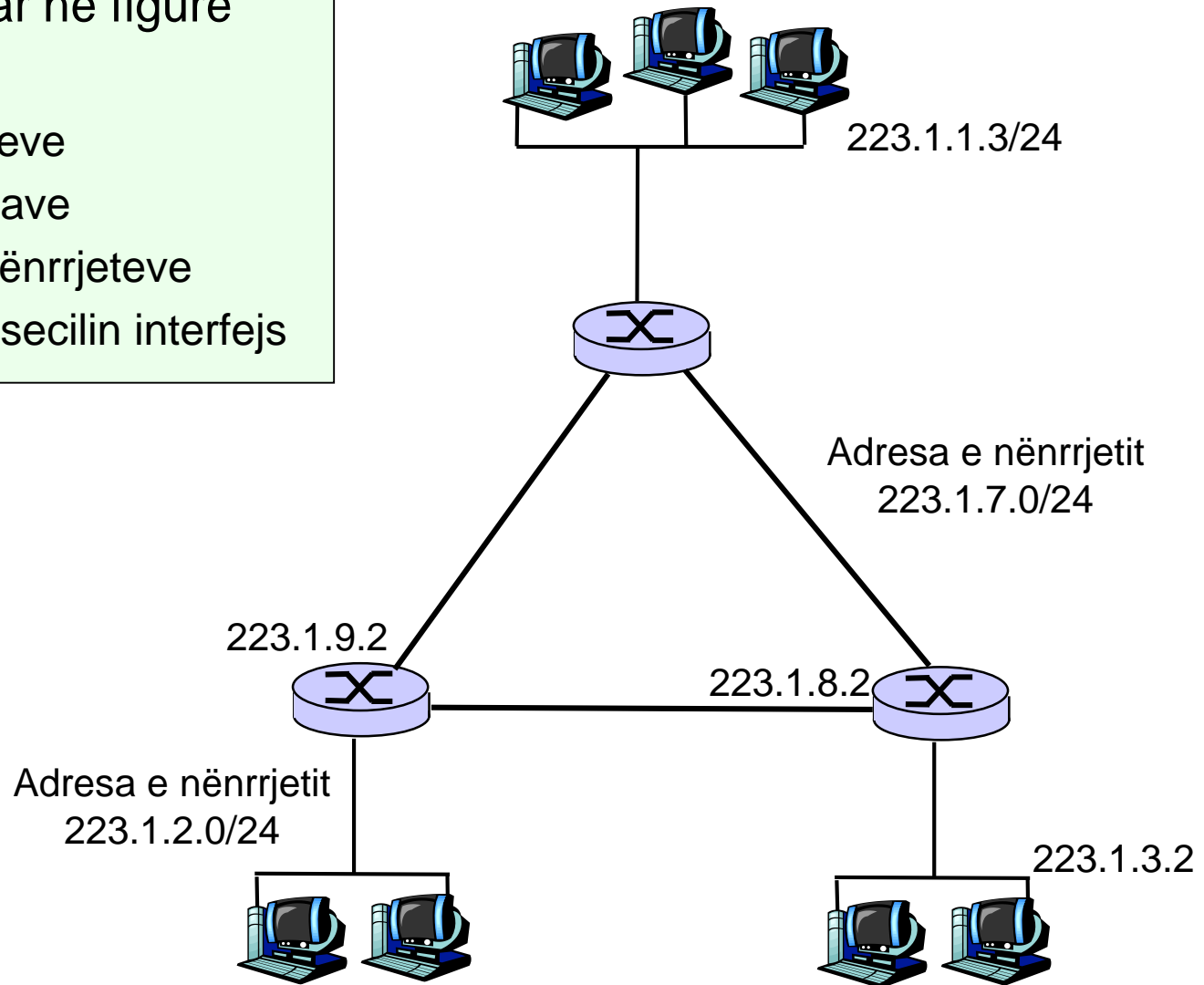
Zgjidhja e shembullit 1

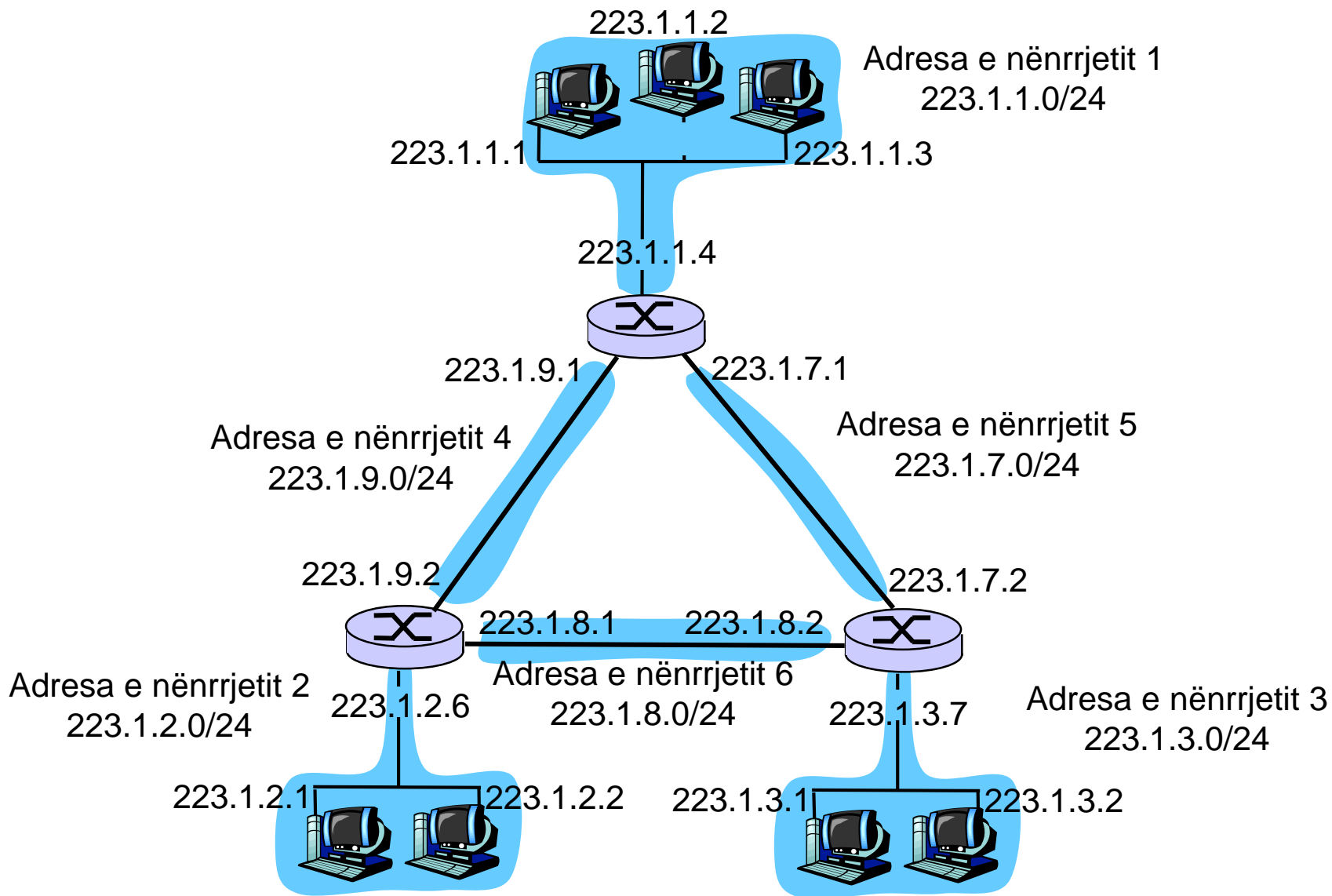
Shembulli 2

Për rrjetin e treguar në figurë
të caktohet:

- a. Numri i nënrrjeteve
- b. Numri i interfejsave
- c. Adresat IP të nënrrjeteve
- d. Adresat IP për secilin interfejs

Zgjidhja e shembullit 2

Shembulli 3

Një rrjeti të caktuar i është dhënë adresa IP 207.209.68.0/24

- a. Të krijohen 9 nënrrjete
- b. Të caktohet adresa e nënrrjetit të pestë
- c. Adresa e kompjuterit të tretë në nënrrjetin e pestë
- d. Adresa broadcast në nënrrjetin e shtatë.

Zgjidhja:

Adresa IP e dhënë 207.209.68.0 në formë binare do të jetë :

11001111 11010001 01000100 00000000

- Për të krijuar 9 nënrrjete (subnete) nevojiten të përdoren 4 bita nga pjesa e adresës të paraparë për host.
- Me këta 4 bita mund të krijohen gjithsej 16 nënrrjete.

Zgjidhja e shembullit 3

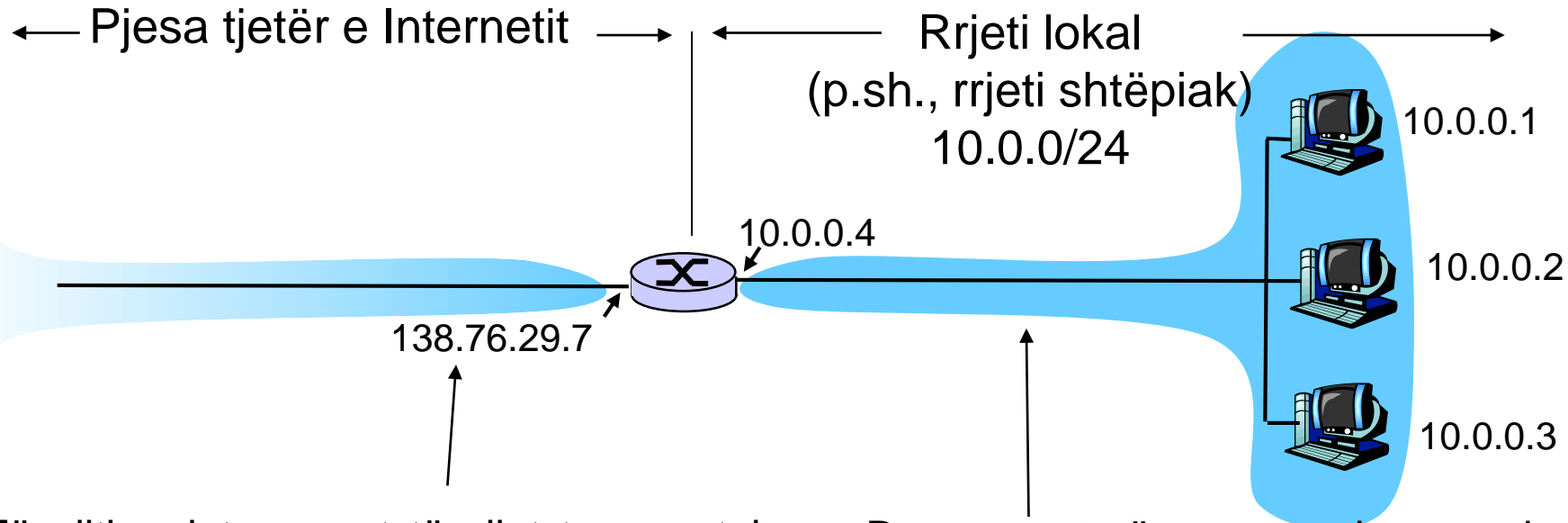
Bitat e nënrrjetit	Adresa e nënrrjetit	Adresat e hostave	Adresat broadcast
NNNN			
0000HHHH	207.209.68.0	.1 deri .15	207.209.68.16
0001	207.209.68.16	.17 deri .30	207.209.68.31
0010	207.209.68.32	.33 deri .46	207.209.68.47
0011	207.209.68.48	.49 deri .62	207.209.68.63
0100	207.209.68.64	.65 deri .78	207.209.68.79
0101	207.209.68.80	.81 deri .94	207.209.68.95
0110	207.209.68.96	.97 deri .110	207.209.68.111
0111	207.209.68.112	.113 deri .126	207.209.68.127
1000	207.209.68.128	.129 deri .142	207.209.68.143
1001	207.209.68.144	.145 deri .158	207.209.68.159
1010	207.209.68.160		
1011	207.209.68.176		
1100	207.209.68.192		
1101	207.209.68.208		
1110	207.209.68.224		
1111	207.209.68.240		

- Adresa e nënrrjetit të pestë është: **207.209.68.64**, ndërsa adresa e hostit të tretë brenda këtij nënrrjeti është: **207.209.68.67**.
- Adresa broadcast në nënrrjetin e shtatë është: **207.209.68.111**

NAT/PAT: Network/Port Address Translation

- **Motivimi:** rrjeti lokal (Intraneti) e përdor vetëm një adresë IP për komunikim në Internet
  - Nuk ka nevojë për bllok të adreseve prej ISP-së: vetëm një adresë publike IP shfrytëzohet për të gjitha pajisjet e lidhura në Intranet
  - Adresat e pajisjeve në Intranet mund të ndërrohen pa pasur kurrfarë ndikimi në rrjetin e jashtëm (Internet)
  - ISP mund të ndërrohet pa i ndërruar adresat e pajisjeve në rrjetin lokal
  - Adresat e pajisjeve brenda rrjetit lokal nuk shihen nga rrjeti i jashtëm (rritet shkalla e sigurisë)

NAT/PAT: Network/Port Address Translation

Të gjitha datagramet të cilat transmetohen nga rrjeti lokal e përdorin adresën e njëjtë burimore IP (NAT): 138.76.29.7, me numra të ndryshëm të porteve burimore.

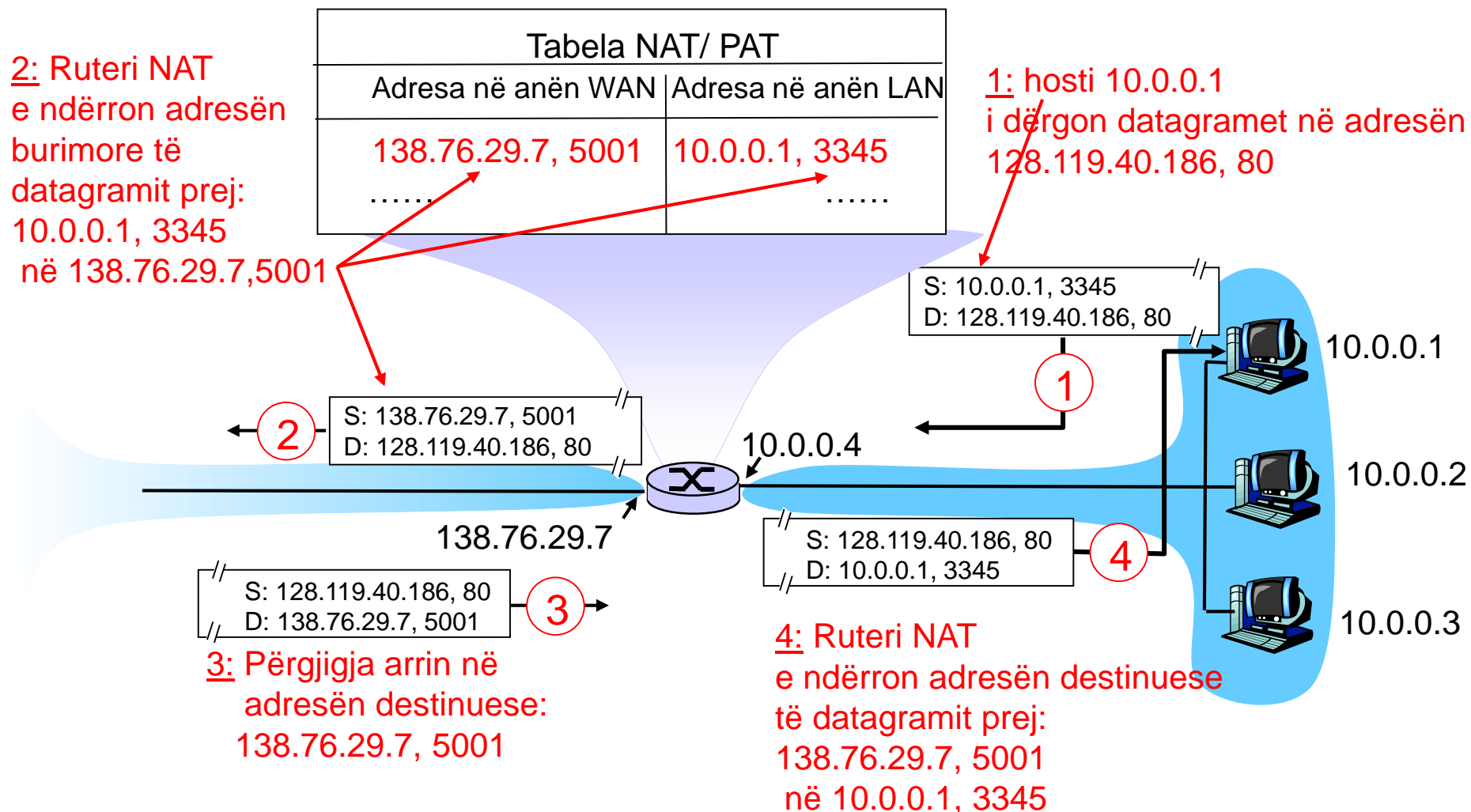
Datagramet që transmetohen nga ky rrjet ose që janë të destinuar për këtë rrjet e përdorin adresën 10.0.0/24 për adresë burimore ose destinuese të rrjetit, respektivisht.

NAT/PAT: Network/Port Address Translation

Implementimi i funksionit NAT/PAT në ruter:

- Në datagramet e transmetuara nga rrjeti lokal: **adresa burimore IP dhe numri i portit zëvendësohen** me adresën **IP NAT të ruterit** dhe **numër të ri të portit**, respektivisht
- Klientët ose serverët jashtë rrjetit lokal do të përgjigjen duke e përdorur si adresë destinimi adresën **IP NAT të ruterit** dhe **numrin e ri të portit**
- Tabela NAT përmban informacionin e korespondencës së çiftit **adresa IP, numri i portit** me çiftin **adresa IP NAT e ruterit dhe numri i ri i portit**
- Në datagramet e destinuar për rrjetin lokal: **adresa IP NAT e ruterit dhe numri i ri i portit zëvendësohen** me çiftin korespondues **adresën burimore IP dhe numrin e portit**, sipas tabelës NAT

NAT/PAT: Network/Port Address Translation

Potokolli ICMP

ICMP - Internet Control Message Protocol

- Përdoret nga hostat dhe ruterat për komunikim të informacioneve në shtresën e rrjetit
  - Raportimi i gabimeve: hosti, rrjeti, porti, ose protokolli janë të paarritshëm
  - Kërkesë/përgjigje për eho (përdoret urdhërin ping)
- Mesazhi ICMP bartet në datagramin IP
- Mesazhet ICMP përmbajnë:
  - tipin
  - kodin
  - 8 bajtat e parë të datagramit, i cili e ka shkaktuar gabimin

<u>Type</u>	<u>Code</u>	<u>description</u>
0	0	echo reply (ping)
3	0	dest. network unreachable
3	1	dest host unreachable
3	2	dest protocol unreachable
3	3	dest port unreachable
3	6	dest network unknown
3	7	dest host unknown
4	0	source quench (congestion control - not used)
8	0	echo request (ping)
9	0	route advertisement
10	0	router discovery
11	0	TTL expired
12	0	bad IP header

Traceroute

- Hosti burimor e dërgon një seri të paketave UDP (Cisco IOS, Linux, Mac OS X) ose ICMP (Windows) te destinimi
  - Segmentin e parë me TTL =1
  - Segmentin e dytë me TTL=2
  - Segmentin e tretë me TTL=3, etj.
  - Numër jo i rëndomtë (i papritur) i portit
- Kur datagrami i n-të arrin në ruterin e n-të:
  - Routeri e hedh poshtë datagramin
  - E dërgon te hosti mesazhin ICMP: koha TTL ka kaluar (TTL expired, tipi 11, kodi 0)
  - Mesazhi përmban emrin dhe adresën IP të ruterit

- Kur mesazhi ICMP (tipi 11, kodi 0) mbërrin te hosti burimor, hosti e llogaritë kohën RTT
- Traceroute e dërgon paketen e njëjtë UDP (ICMP) 3 herë

Kriteri i përfundimit të segmenteve

- Paketa UDP (ICMP) ma në fund arrin te hosti destinues
- Hosti destinues e kthen mesazhin ICMP: porti i paarritshëm (port unreachable), tipi 3, kodi 3, për paketen UDP (Linux)
- Hosti destinues e kthen mesazhin ICMP: echo replay tipi 0, kodi 0, për paketen ICMP (Windows)
- Kur hosti burimor e merr këtë mesazh e ndal transmetimin e paketeve UDP (ICMP)

Protokollet e shtresës së transportit

- Protokollet
  - TCP (Transmission Control Protocol)
  - UDP (User Datagram Protocol)

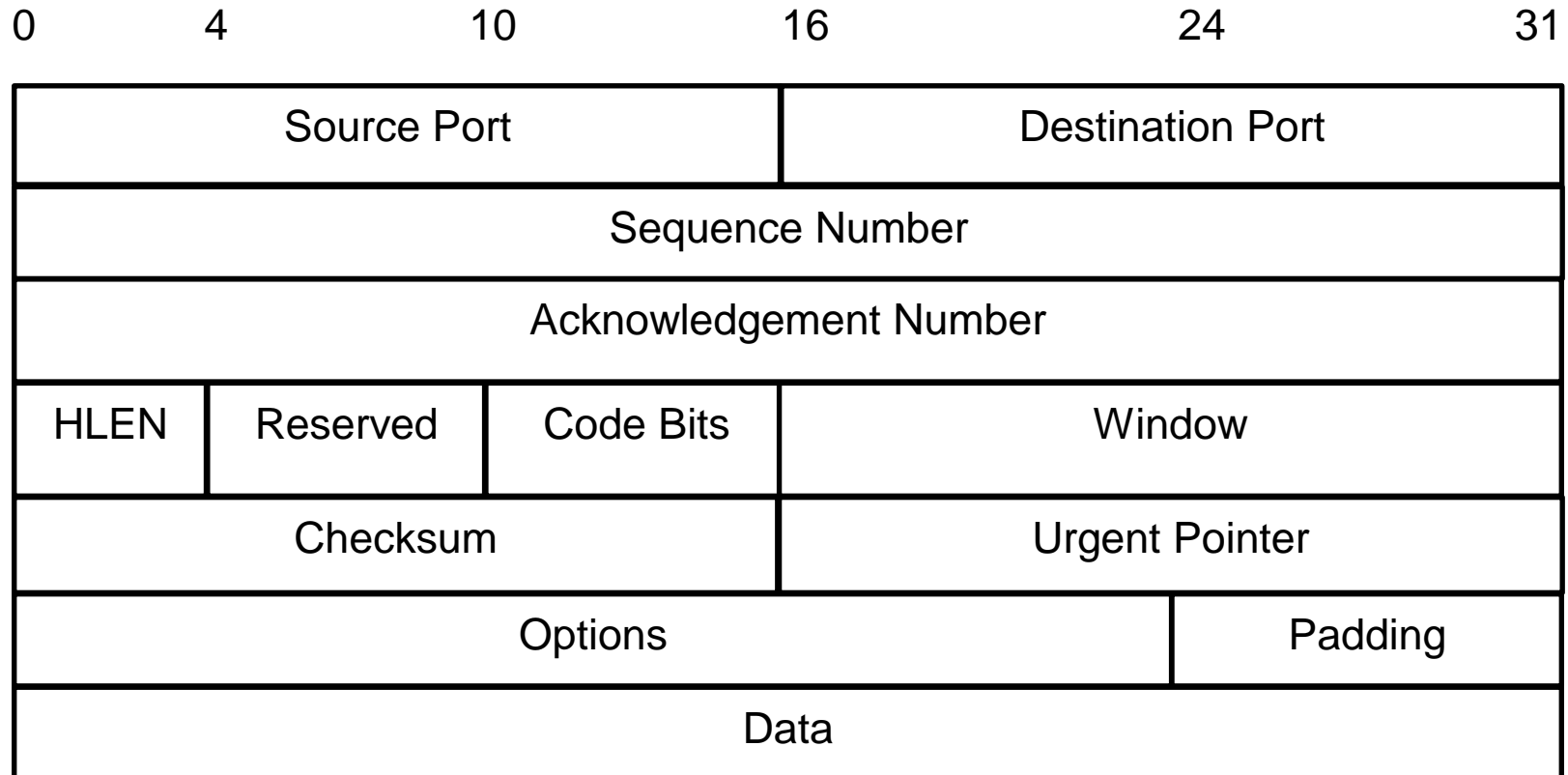
Protokoli TCP (1)

- Connection oriented, IETF RFC 793
- Transmetim të sigurt End-to-End nëpër Internet
  - Kontrollimin adaptiv të transmetimit të informacionit (flow control adaptiv - sliding window)
  - Segmentimin e mesazheve që transmetohen
  - Riasemblimin e mesazheve në pranim nga segmentet përbërëse
  - Ritransmetimin e segmenteve të humbura
  - Krijon kanalin virtual në mes të aplikacioneve

Protokoli TCP (2)

- TCP është protokoli më i përdorshëm i shtresës së transportit
  - Garanton lidhje të besueshme (reliable)
- Lidhja
  - Asociacion i përkohshëm logjik në mes të entiteteve në sisteme të ndryshme
- TCP PDU
  - Quhet segmenti TCP
  - Përmban portin burimor dhe destinues (SAP)
    - Identifikim të aplikacioneve
    - Lidhja referohet si lidhje në mes të portave
- TCP evidenton segmentet në mes të entiteteve në çdo lidhje
- TCP-në e shfrytëzojnë shërbimet si : Web, SSH, SMTP, IMAP/POP, FTP, etj.

Struktura e segmentit TCP (1)

Struktura e segmentit TCP (2)

Përshkrimi i fushave të segmentit TCP

- Fusha **Source port** (16 bitshe) e tregon shfrytëzuesin (aplikacionin) burimor të TCP
- Fusha **Destination port** (16 bitshe) e tregon shfrytëzuesin destinues të TCP
- Fusha **Sequence number** (32 bitshe) e tregon numrin e sekuencës të oktetit të parë në segmentin aktual, përveç në rastin kur flegu SYN = 1
- Fusha **Acknowledgement number** (32 bitshe) e tregon numrin e sekuencës të oktetit të ardhshëm të cilin entiteti TCP e pret.
- Fusha **HLEN** (4 bitshe) përdoret për të treguar sa fjalë 32 bitshe janë në heder
- Fusha **Reserved** (6 bitshe) e rezervuar për përdorin në të ardhmen
- Fusha **Flags** ose **Code bits** (6 bitshe), për çdo fleg (nëse flegu është i setuar) ka këto domethënie: URG, ACK, PSH, RST, SYN, FIN
- Fusha **Window** (16 bitshe), përdoret të **flow control** për të treguar se sa oktete mund të transmetohen pa vërtetim nga marrësi
- Fusha **Cheksun** (16 bitshe), përdoret për sigurimin e integritetit të segmentit
- Fusha **Urgent pointer** (16 bitshe), përmban numrin e sekuencës së oktetit të fundit në sekuencën e informacioneve urgjente
- Fusha **Options** (variable), përdoret p.sh. për specifikimin e madhësisë maksimale të segmentit që mund të pranohet

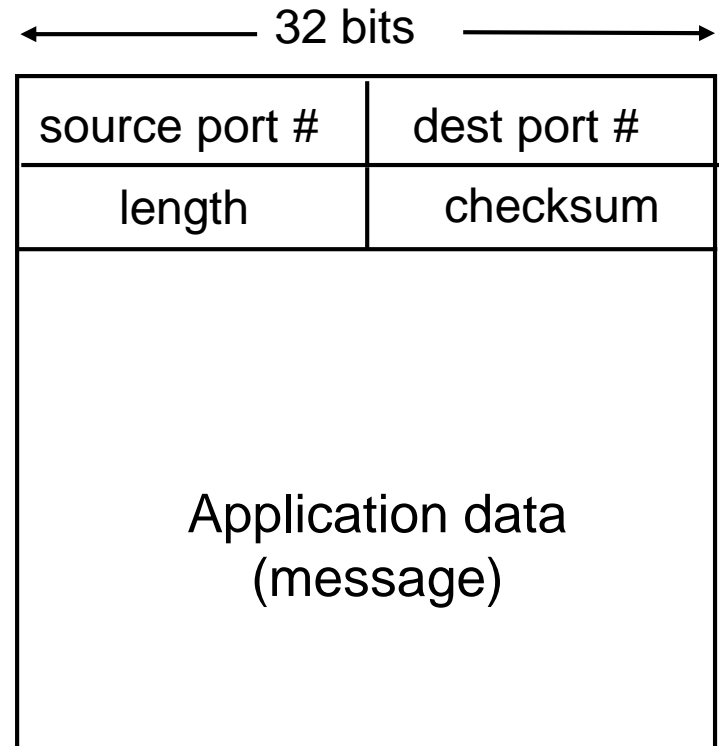
Protokolli UDP

- Connectionless, IETF RFC 768
  - Protokoll i thjeshtë
  - Informacioni shtesë (overhead) është minimal
  - Përparësia që ofron është shpejtësia e transmetimit (komunikimit)
  - Nuk ka kontrollim të rrjedhjes së informacionit (flow control)
  - Nuk garantohej arritja e informacionit (paketave) në marrës
  - Mbetet që protokollet e shtresave më të larta të bëjnë procesimin e gabimeve dhe ritransmetimin
  - Nuk garantohej sekuencimi i njësive përbërëse të informacionit
  - Nuk ka mbrojtje ndaj duplikimeve
  - Përdoret kur mekanizmat e TCP nuk janë të nevojshëm
  - Është i përshtatshëm të përdoret për aplikacione (shërbime) real-time
  - UDP-në e shfrytëzojnë shërbimet si DNS, SNMP, RIP, DHCP, etj.

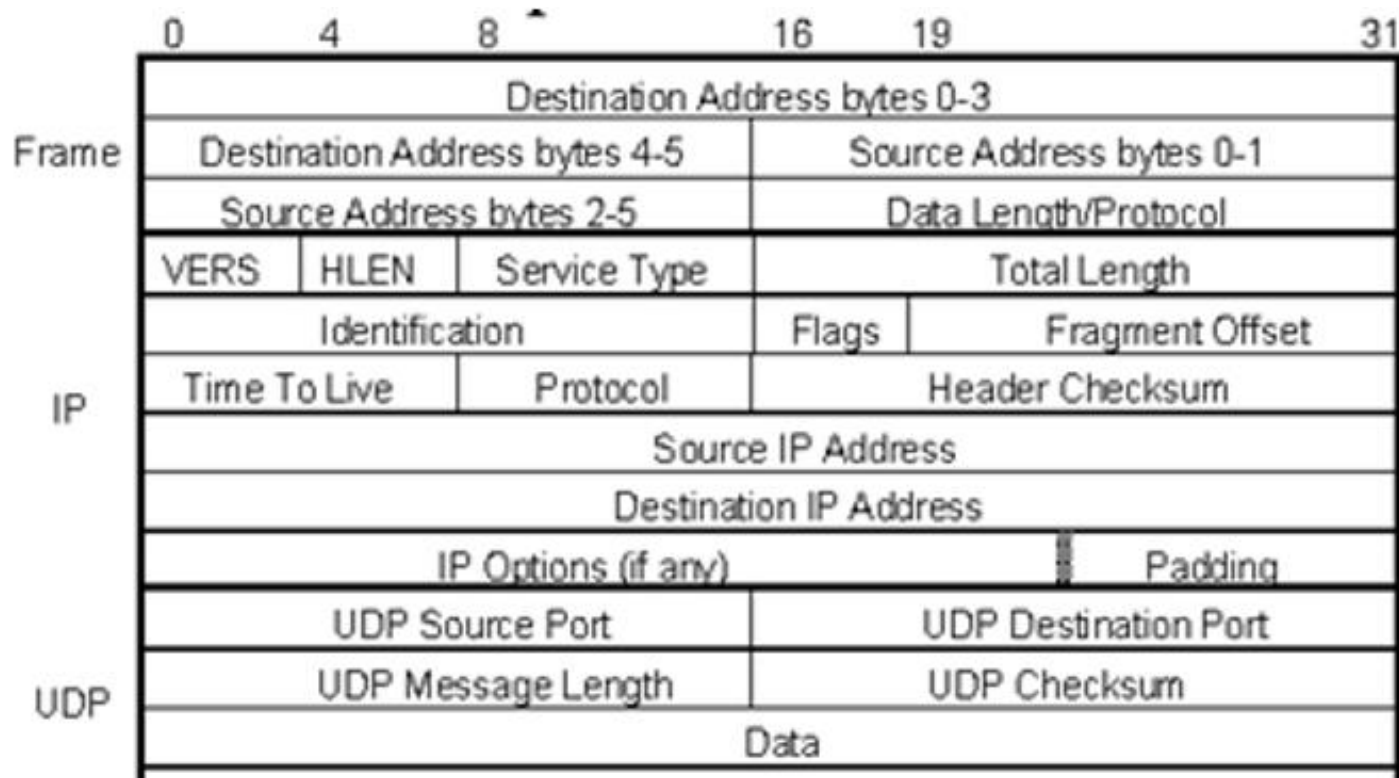
Struktura e segmentit UDP

Përshkrimi i fushave të segmentit UDP

- Fusha **Source port** (16 bitshe) e tregon numrin e portit burimor UDP
- Fusha **Destination port** (16 bitshe) e tregon numrin e portit destinues
- Fusha **length** e tregon gjatësinë e segmentit UDP së bashku me heder, në bajtë
- Fusha **checksum** (16 bitshe), përdoret për sigurimin e integritetit të segmentit UDP

Segmenti UDP, datagrami IP, frejmi

Numrat e portave TCP dhe UDP (1)

- Numrat e portave janë të ndara në tre breza:
  - Portat e njohura mirë (the well known ports)
  - Portat e regjistruara (the registered ports)
  - Portat dinamike ose private
- Portat e njohura mirë janë në intervalin 0 -1023
- Portat e njohura mirë **nuk duhet** të përdoren pa u regjistruar në IANA
  - Procedura e regjistrimit është e përkufizuar në RFC4340
- Portat e regjistruara janë në intervalin 1024 deri te 49151
  - Janë të regjistruar në IANA
- Portat në intervalin 49152–65535 njihen me emrin portat dinamike ose private
  - Nuk mund të regjistrohen në IANA

Numrat e portave TCP dhe UDP (2)

Disa nga portet e njohura mirë

- ftp 20
- ftp 21
- telnet 23
- smtp 25
- http 80
- pop3 110
- imap 143
- snmp 161
- https 443

Protokollet e shtresës së aplikacionit (1)

- Janë interfejs në mes të aplikacioneve të shfrytëzuesve dhe shërbimeve të Internetit
- Shërbimet e Internetit bazohen në modelin *client-server* (dy komponente)
  - Komponentja *client* është vet aplikacioni i instaluar në kompjuter
  - Komponentja server është vetë shërbimi i instaluar në kompjuterin server
- Ekzistojnë protokolle të shumta të shtresës së aplikacionit
  - Çdo aplikacion e ka të shoqëruar një protokoll të aplikacionit

Protokollet e shtresës së aplikacionit (2)

- Telnet
- SSH (Secure Shell) Protocol
- FTP (File Transfer Protocol)
- TFTP (Trivial File Transfer Protocol)
- SMTP (Simple Mail Transfer Protocol)
- POP3 (Post Office Protocol version 3)
- IMAP (Internet Message Access Protocol)
- HTTP (HyperText Transfer Protocol)
- HTTPS (Secure Hyper Text Transfer Protocol)
- BOOTP (Bootstrap Protocol)
- DHCP (Dynamic Host Configuration Protocol)
- SNMP (Simple Network Management Protocol)
- DNS (Domain Name System)

Protokolli DHCP (1)

DHCP - Dynamic Host Configuration Potocol

- Mundëson që kur një host lidhet në rrjet ta marrë një adresë IP në mënyrë dinamike nga serveri
- Mundëson zgjatjen e kohës së shfrytëzimit të adresës IP aktuale
- Hosti e mban adresën e njëjtë derisa është i lidhur në rrjet dhe është aktiv
- Adresa e njëjtë mund t'i jepet hostave të ndryshëm (ripërdorimi i adresave)

Protokolli DHCP (2)

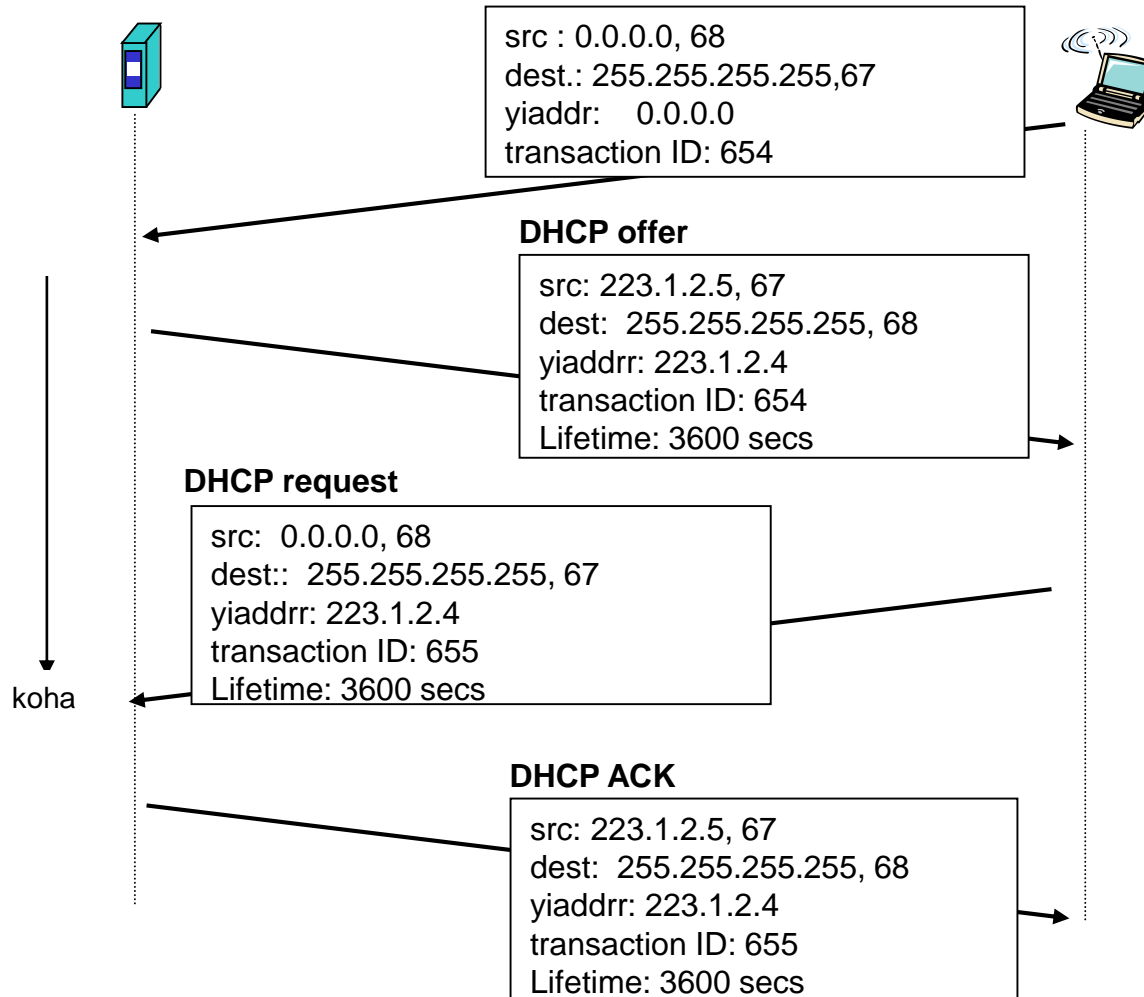
Përshkrimi i protokollit DHCP:

- Hosti e transmeton mesazhin “DHCP discover” në modin broadcast
- Serveri DHCP përgjigjet me mesazhin “DHCP offer”
- Hosti e kërkon nga serveri një adresë IP me mesazhin “DHCP request”
- Serveri DHCP përgjigjet me mesazhin “DHCP ack”

Skenari DHCP klient-server

Serveri DHCP : 223.1.2.5

Shfrytëzuesi i ri

Protokolli IPv6 (1)

- **Motivimi themelor:** numri i adresave 32-bitshe IPv4 në hargjim
- Numër i pakufizuar i adresave 128 bitshe IPv6
- Vetë tjera të avancuara në krahasim me IPv4
  - Eliminon nevojën për shfrytëzimin e teknikës NAT
  - Format i hederit është më i thjeshtë, procesimi më i lehtë i datagrameve IP
  - *Checksum*: është eliminuar dhe është zvogëluar koha e nevojshme për procesim në çdo “hop”
  - Nuk ka fragmentim në rutera
    - ICMPv6: version i ri protokollit ICMP
      - Mesazhe shtesë p.sh. “Packet Too Big”
  - Mbështet autokonfigurimin
  - Mbështet mobilitetin e shfrytëzuesve (Mobile IP)

Protokoli IPv6 (2)

- Vetë tjera të avancuara
  - Mbështet protokollet që kanë përdorim të gjerë
  - Arkitekturë hierarkike e adresimit, rrugëtimi efikas
  - Ofron mbrojtje të informacioneve, duke përdorur familjen e protokolleve IPSec
  - Mbështet cilësinë e shërbimit - QoS (Quality of Service)
  - Ofron numër të madh të adresave multicast

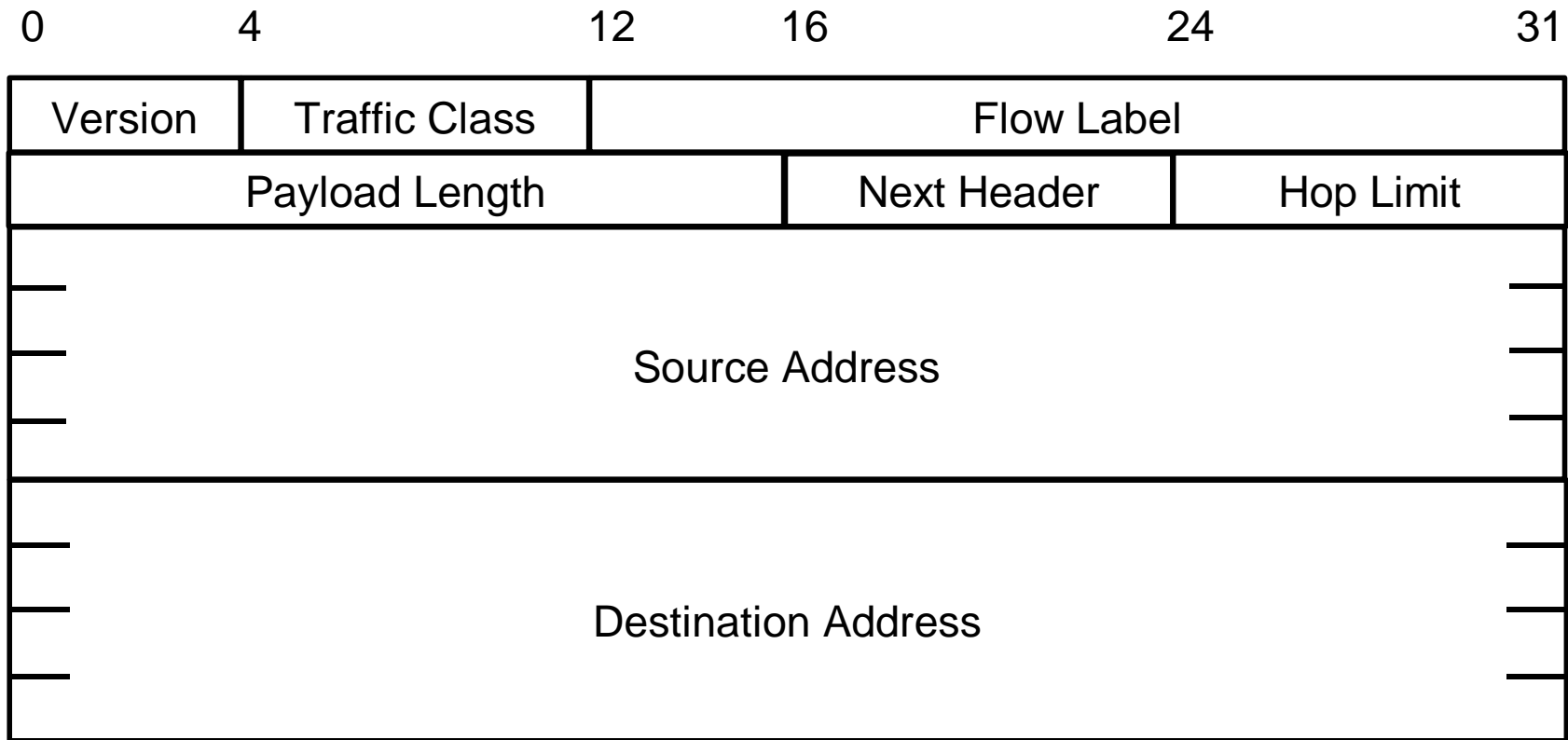
Struktura e Paketit IPv6

Datagrami IPv6 përbëhet prej:

1. Hederit kryesor IPv6
  - Gjatësi konstante 40 bajta, 8 fusha
  - Paraqet protokollin IPv6
2. Numër të ndryshueshëm të hederave shtesë (extension header)
  - Në vend të fushës *option* të hederi IPv4
3. Fushës për insertimin e fragmentit – TPDU-së

Struktura e Hederit Kryesor IPv6 (1)

Struktura e Hederit Kryesor IPv6 (2)

Përshkrimi i fushave të Hederit IPv6

- Fusha **Version** (4 bitshe) e tregon versionin e hederit IP, vlerën 6
- Fusha **Traffic Class** (8 bitshe) për prioritet të ndryshëm të paketave IPv6
- Fusha **Flow Label** (20 bitshe) përdoret nga burimi i paketes t'i shenoi paketet që i takojnë një rrjedhe të veçantë e që kërkojnë tretman shtesë për QoS (p.sh. rel-time video).
- Fusha **Payload Length** (16 bitshe) e tregon gjatësinë e paketes së shtresës së sipërme dhe hederave shtesë
- Fusha **Next Heder** (8 bitshe) përmban informacion për hederin që pason pas hederit kryesor (hederi shtesë ose TCP/UDP)
- Fusha **Hop Limit** (8 bitshe) është e ngjashme me TTL te IPv4
  - Është më e thjeshtë për procesim
- Fusha **Source Address** (128 bitshe), e tregon adresën e hostit që e gjeneron datagramin (adresën e burimit të datagramit)
- Fusha **Destination Address** (128 bitshe), e tregon adresën e hostit, të cilit i dedikohet datagrami (adresën e destinimit)

Hederat Shtesë IPv6

Hederat shtesë të IPv6 janë opcional dhe përdoren për

- Fragmentim
- Siguri
- Menaxhimin e rrjetit
- Rrugëtimin e përcaktuar nga hosti burimor
- Funksione të tjera

Adresimi IPv6 (1)

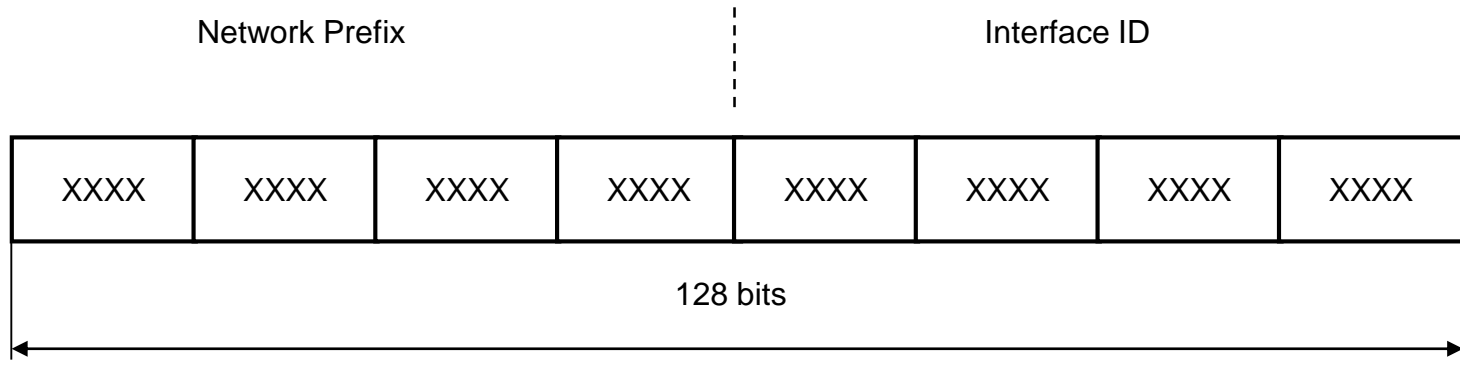
- Adresa IP është 128 bitshe
  - Gjithsej 3.4×10^{38} adresa, 1030 adresa për çdo person në tokë
  - Adresat paraqiten me 8 numra heksadecimal 16 bitësh të ndarë me dy pika “:”
  - Shembull:
`2031:0000:1F1F:0000:0000:0100:11A0:ADDF`
- Përdoren këto shkurtesa:
  - Zerot mund të komprimohen (0000 = 0).
`2031:0:1F1F:0:0:0100:11A0:ADDF`
  - Grupet 16 bitshe të zerove mund të zevendësohen me “::”, por vetëm në një pozitë
`2031:0:1F1F::0100:11A0:ADDF`

Adresimi IPv6 (2)

- Kompatibilitet dhe bashkëveprim me IPv4
  - 32 bitët e fundit mund të paraqiten sikurse adresa IPv4 0:0:0:0:0:0.192.168.0.1.
  - Mundëson bashkekzistimin e rrjeteve IPv6 me rrjetet IPv4
- Gjatësia e prefiksit
  - Informacion tjetër i rëndësishëm është gjatësia e prefiksit (/prefix-length)
  - Vlera decimale e bitave më të lartë në adresë që paraqesin pjesën e adresës së rrjetit.
  - 1080:6809:8086:6502::/64

Adresimi IPv6 (3)

Formati i përgjithshëm i adresimit në IPv6

XXXX = 0000 through FFFF

Adresimi IPv6 (4)

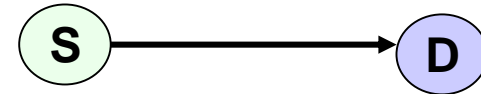
Tri tipe themelore të adresave IPv6:

- Unicast
- Multicast
- Anycast

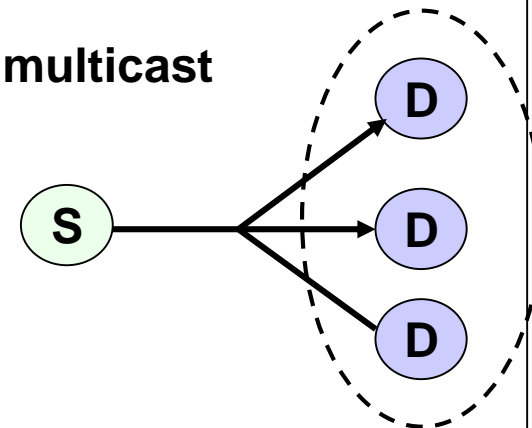
S Source - burimi

D Destination - destinacioni

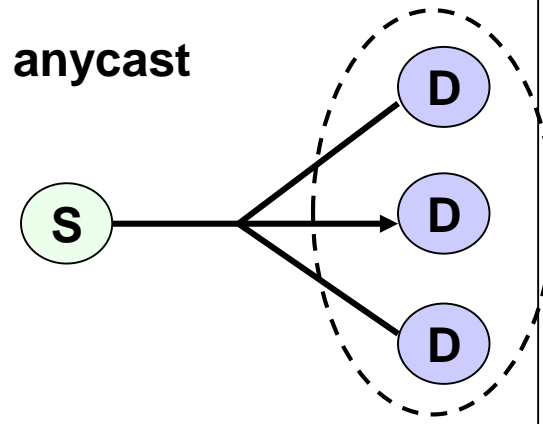
unicast

multicast

anycast

Operimi i IPv6 (1)

Dy procese janë thelbësore:

- Neighbour discovery
  - Ekuivalente me ARP te IPv4
  - U mundëson nyjave IP ta përcaktojnë adresën (link-layer) të nyjave fqinje në linjën e njëjtë (subnet)
  - I përdor mesazhet ICMPv6 për *Neighbouring advertisement message* me adresë destinuese *solicited node multicast addresses*
- Router discovery
  - Për zbulimin e ruterave në linjën lokale (subnet)
  - Për këtë qëllim përdoren dy mesazhe:
    - Router advertisement dhe Router solicitation

Operimi i IPv6 (2)

- Router advertisement
  - Dërgohen periodikisht nga çdo interfejs i routerit dhe si përgjigje në mesazhin router solicitation
  - Përmban informacionin për llojin e autokonfigurimit të adresës që duhet nyja me e përdor (stateless, statefull), hop limit, prefiksin e rrjetit për adresën unicast, default router
  - Nuk e përmban adresën IP të serverit DNS, për këtë arsye nevojitet një server DHCP që quhet *stateless dhcp server*, detyra e të cilit është me ia dërgua klientit adresën IP të serverit DNS
- Router solicitation
  - Kur hosti nuk ka adresë unicast të konfiguruar, shpejtohet procesi i autokonfigurimit

Konfigurimi i Nyjave IPv6 (1)

Stateless autoconfiguration

- Hosti e gjeneron adresën e vet IP duke e kombinuar prefiksin e rrjetit me identifikuesin e interfejsit të vet (adresën MAC)
- Prefiksi i rrjetit përmbahet në mesazhin router advertisement dhe përdoret si prefiks /64 i adresës së hostit
- Pjesa tjetër e adresës përpilohet në formatin EUI-64 duke bërë insertimin e numrit FFFE në mes të adresës MAC dhe duke invertuar bitin e 7-të nga ana e majtë e adresës MAC
  - Nyja me adresë 00 03 B6 1A 20 61 (në interfejsin Ethernet) e kombinuar me prefixin e rrjetit 2001:0001:1EEF:0000/64 do ta ketë adresën IPv6:
2001:0001:1EEF:0000:0203:B6FF:FE1A:2061
- Hosti duhet të bëjë kontrollimin e adresimit të dyfishtë
- Riadresimi i nyjave IPv6 (Router renumbering - RFC 2894)
  - Mundësohet nga mesazhi router advertisement i cili e përmban prefiksin e vjetër dhe prefiksin e ri të rrjetit
  - Gjatë kësaj kohe nyjat i kanë nga dy adresa unicast

Konfigurimi i Nyjave IPv6 (2)

Stateful autoconfiguration

- Serveri DHCPv6
- Hosti e merr adresën e interfejsit si dhe informacionet e konfigurimit IP prej serverit me përjashtim të adresës IP për default ruter e cila merret nga router advertisement
- Serverët mbajnë evidencën se cilat adresa i janë ndarë cilave nyja
- Përdoret edhe në rastet kur hosti nuk mundet ta bën vetkonfigurimin (stateless)

Adresat IPv6 (1)

- AdresaUnicast
  - Përdoret për ta identifikuar një interfejs të vetëm
    - Varësisht nga aritshmëria, adresat unicast ndahen në tri lloje të adresave
  - Global unicast
    - Adrese globale (Global Routing prefix, subnet ID, interface ID)
    - E ngjashme me adresat publike të IPv4
  - Unique local unicast
    - Brenda rrjetit lokal të shfrytzesit
    - E ngjashme me adresat private IPv4: 10.0.0.0/8 dhe 192.168.0.0/16

Adresat IPv6 (2)

- Adresa Unicast (vazhdim)
  - Link local unicast
    - Është e arritshme vetëm nga nyjat në të njëjtin link lokal, ngjashëm me APIPA
  - Interface ID duhet të jetë 64 bitsh i përpiluar sipas formatit Extended Universal Identifier (EUI)-64
  - ID e interfejsit derivohet prej adresës 48 bitshe MAC duke bërë insertimin e numrit FFFE në mes të tre bajtave të epërm dhe të poshtëm të adresës MAC, duke invertuar bitin e 7të të adresës MAC nga ana e majtë

Adresat IPv6 (3)

- Një interfejsi mund t'i jepen disa adresa të çfarëdo lloji (unicast, multicast, anycast)
- Çdo interfejs IPv6 duhet ta përmbajë së paku një adresë për testim (loopback) dhe një adresë *link-local*
- Çdo interfejs IPv6 mund t'i ketë (opcionale) adresa të shumëfishta *unique local* dhe globale
- Adresat IPv6 mund t'iu jepen hostave në disa mënyrë:
  - Konfigurim statik
  - Autoconfigurim Stateless
  - Serveri DHCPv6

Bashkekzistimi IPv4 – IPv6

- Grupi punues IETF IPv6 i ka dizajnuar disa strategji transitimi prej adresimit IPv4 në adresimin IPv6:
  - *IPv6 over dual stack backbones*
    - Të gjithë ruterat në rrjet i përmbajnë edhe protokollet IPv4 dhe ato IPv6
  - *IPv6 over IPv4 tunneling*
    - Enkapsulimi i paketave IPv6 brenda paketave IPv4
    - Pikat fundore të tunelit duhet t'i implementojnë protokollet IPv4 dhe IPv6

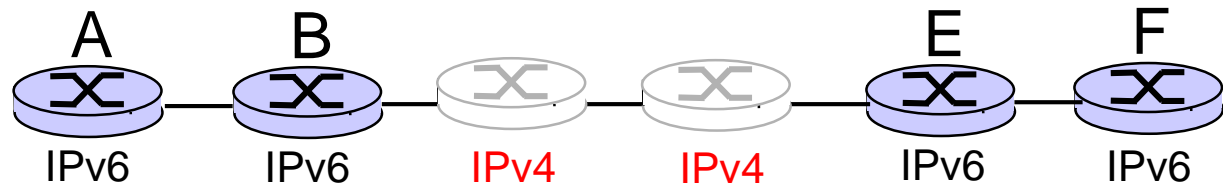

Tunelimi (1)

Vështrimi logjik:

Vështrimi fizik:

Tunelimi (2)

Vështtrimi logjik:

Vështtrimi fizik:

